

5. edizione in abbonamento postale - Bolnisište pricano v giorini

ILJUBLJANA V MAJU: Pogled na del slovitega Robbovega vodnjaka s stolnico v ozadju

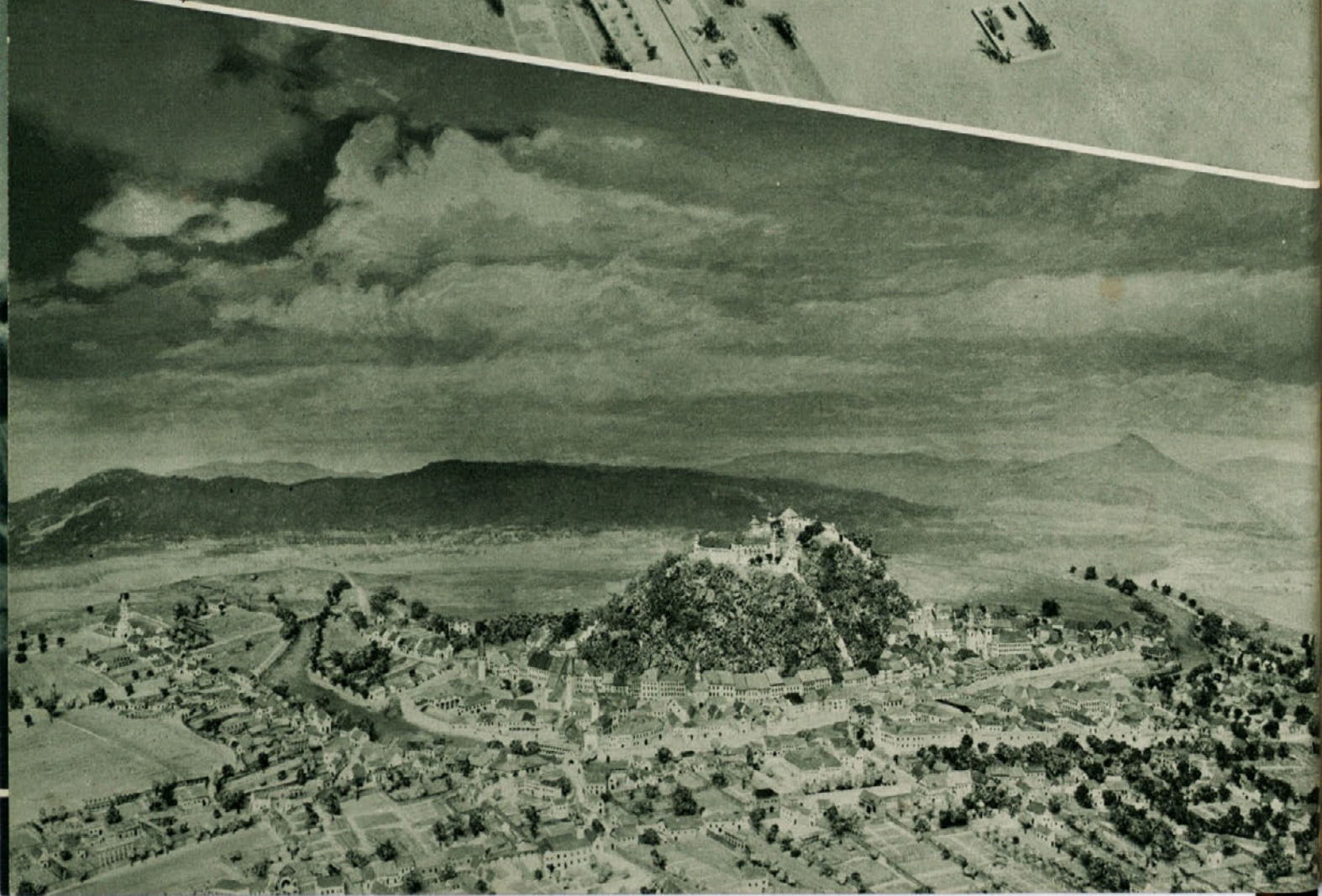
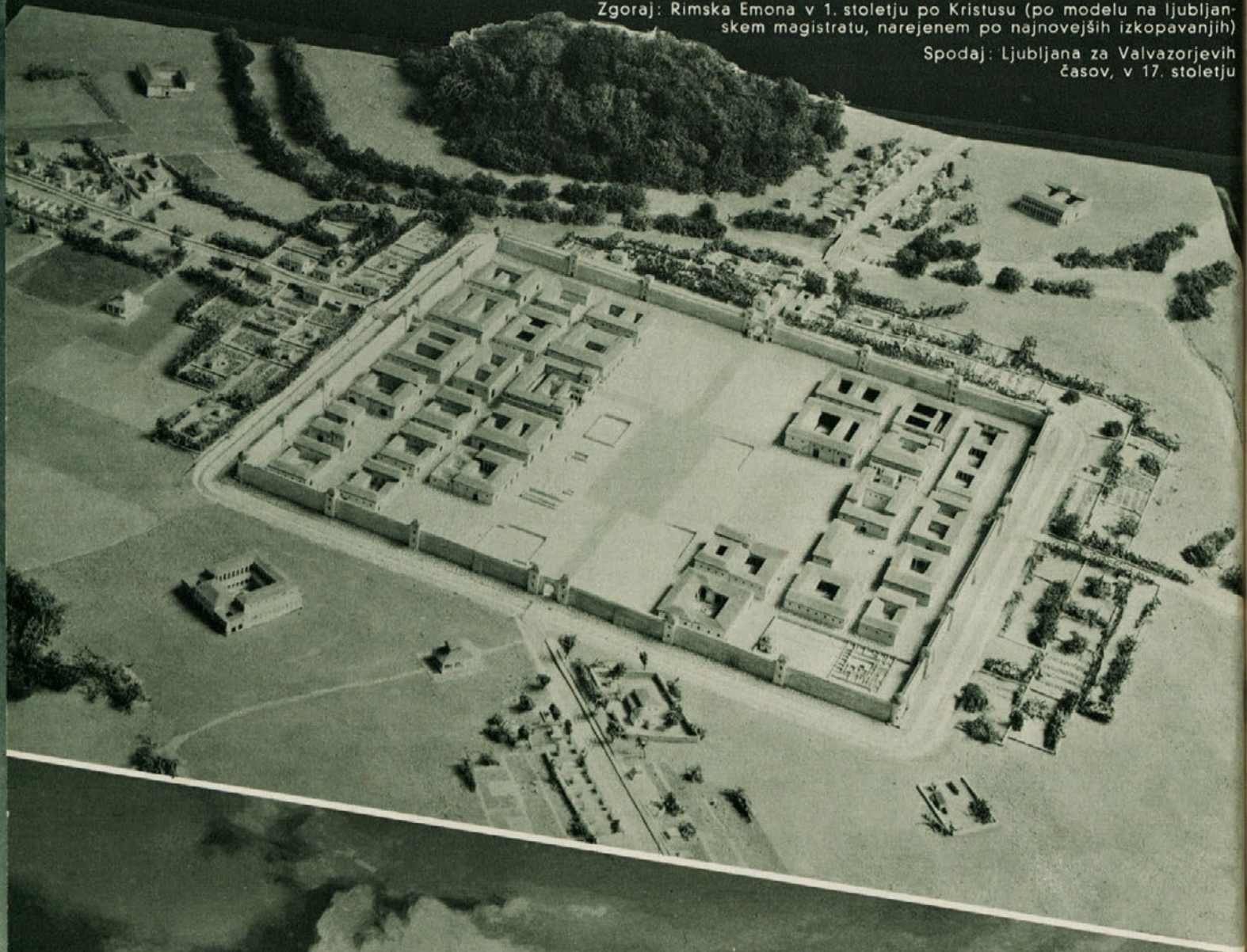
Ilustrirani družinski mesečnik

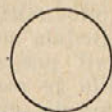
5

OD EMONA DO LJUBLJANE - 1500 LET ZGODOVINE

Zgoraj: Rimska Emona v 1. stoletju po Kristusu (po modelu na ljubljanskem magistratu, narejenem po najnovejših izkopavanjih)

Spodaj: Ljubljana za Valvazorjevih časov, v 17. stoletju

KEGLJIŠČE

STONE GASPARI — RISBE MAKSIM GASPARI

Kegljišče je stalo za gostilno. Ob dežju smo vedrili tam, toda kegljati nismo mogli, ker je hlapec pobiral krogle v hlev. Sicer se za to staro kegljišče teta ni dosti brigala, hlapec še manj, vendar je bilo v sobotah in nedeljah precej kegljačev. Celó iz trga so prišli. Po navadi nisem zamudil prilike za zaslužek. Postavljal sem keglje, dasi sem bil še majhen. Konec vsake igre sem dobil krajcar. Za to je teta vedela, saj sem moral vse njej oddajati. V sobotah ni rekla nič, v nedeljah me pa ni pustila h kegljem, da bi si ne zamazal mašne obleke. Tedaj me je po večini nadomestoval Tine, za glavo večji sosedov fant. Jaz sem pobiral tiste krajcarje ravnodušno brez posebnega poželenja, medtem ko jih je Tine po dvakrat preštel, preden jih je spravil. Levico je pri postavljanju večkrat vtikal v žep, da je cvenkljal s krajcarji. Nekoč mi je celó naprej povedal, koliko bo tisto nedeljo zaslužil. Odškodnino za kegljišče je pobirala v posebno pušico ob sobotah natakariča Francka, ob nedeljah pa hlapec Lojz. Teta je tako ukazala zato, ker so se kegljači kregali, da je kegljišče gmajna in da krogle odskakujejo kakor po strnišču. Najbolje je opravil Lojz, dokler je bil trezen, ker se je za vsak krajcar odločno potegnil; kajti njemu je dajala teta zmerom polovico nabranega zneska. Jaz sem moral biti tudi na kegljišču, da sem oprezal na Lojza, ali mu gre vse to pošteno od rok. Tako mi je teta naročila. Ko se je Lojz opil, se je pomešal med kegljače, jaz sem pa sédel k pušici ter pazil nanjo. Teta je ta posel dobro razumela, zato je vse tako naredila, da je tudi kegljišče »nekaj neslo«. Da bi popolnoma izkoristila ta svoj cilj, je pozimi sušila na kegljišču perilo.

Binkoštno nedeljo smo se otroci zmenili, da pojedemo popoldne na Župnico po mavrahe in šmarnice. Župnica se je dvigala nad železniško progo za Liscem in Belami, obrasla po večini z leskovjem. Nekako pol ure je bilo do tja. Z vrha se je videlo po dolini do Planinske gore, tam daleč na obzorju so se še razložili snežniki, zadaj pa se je pobočje spuščalo v črne javorniške gozdove. Prav maja je bilo na Župnici najlepše, ker je bila tako zelena in zdrava, da so se nam ob klicih prsi napolnile z dišečim sončnim zrakom kakor z zdravilom. Drdrali so mimo vlaki, nam kratko in tenko piskali, mi pa smo na dolgo klicali in mahali z rokami. Tam je bela ruta švignila iz okna, svetel obraz se je prikazal, in dasi je bilo daleč, smo videli vesele, velike oči, kakor so bile naše.

Na kegljišču je bilo tudi ob sončnih dneh mračno, dišalo je po plesnobi, zakaj podnice so bile nagnite in v kobili so se nabirale gobe. Obrazi so nam bili bledikasti, smeh se je ubijal v premajhnem prostoru. Ko so se kegljači opili, se mi je zdelo, da imajo vsi stare in trudne obraze, četudi so besede živo spremljali z rokami.

Od maše sem pritekel naravnost k teti v kuhinjo, toda njen zaskrbljeni obraz me je plašil, da sem obstal in nisem niti zinil o Župnici. Bolela jo je noga in kadar se je domislila, da je to neozdravljiva bolezen, je obupavala. Tedaj je bilo najbolje, da smo šli vsi molče po svojih poslih. Tudi jaz sem se stisnil v kot pri kleti in sem tam pod zamreženim oknom premišljeval, ali naj grem brez tetinega dovoljenja na Župnico. Kdo bo na kegljišču? Bog ve, kaj se utegne zgoditi, ako se hlapec spet tako cigansko napije! Ne, ne smem! Klečal bi ves večer, potem bi moral še brez večerje zaspati. Tako mi je bilo hudo, da mi je šlo na jok. Ali ko sem zaslišal iz shrambe, kamor je pridrsela teta po moko,

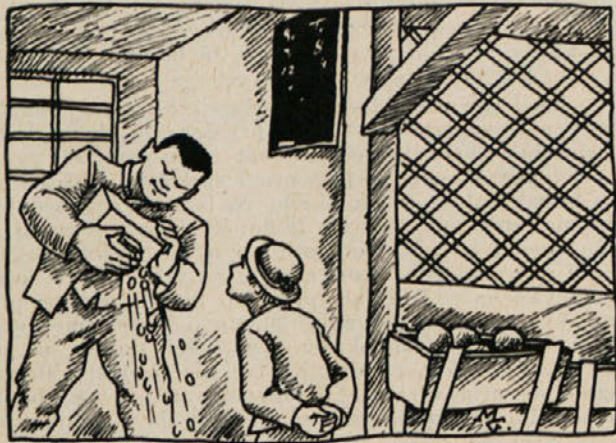
tisto njeno, ob vsakem koraku se ponavljajoče vzdihovanje, se mi je zasmilila. V hipu sem se otresel vseh misli na šmarnice, skočil sem skozi vežna vrata in se pred hišo z vso silo zavrtel, kakor bi hotel nadomestiti vse ono, kar mi bo popoldne odvzeto.

Po kosilu je postavila teta pušico pred mene, rekoč: »Malo se bom naslonila. Ostaní pri denarju, da se Lojz ne spozabi!« Govorila mi je kakor odraslemu, saj prav za prav nisem vedel, kaj se pravi spozabiti. Odšel sem brez besed s pločevinasto škaflo. Na klancu sem začutil, kako me greje sonce. To me je potrló, da sem se na kegljišču usedel k polomljeni okrogli mizi, naslonil brado v pesti in se zagledal skozi latovje na griče. Nisem imel za mar, ko so se kegljači prepirali zaradi zaznamenovanih kvart, komaj sem slišal Tinetovo brezskrbno živiganje ob kegljih. Zamaknjen sem sedel, dokler me ni Lojz dregnil: »Alo, poberi! Kaj se spet kujaš!« Ni pomagalo ne prigovarjanje ne zasmehovanje: vse popoldne sem bil na Župnici. Kakor bi slutil, da bi bilo boljše, ko bi ušel na griče, sem malomarno vrtel pušico v roki, da so krajcarji preglasno rožljali. Kolikor sem se spominjal, sta bila vmes še dva groša, ki so ju kegljači na kvartah zamenjali. Do tedaj si nisem še nikoli natančno ogledal te pušice. Ta posel sem opravljal že dolgo: po kosilu s pušico na kegljišču, gledal in pobiral sem — Lojz se je potegnil le tedaj zame, ako se je kdo od igračev uprl — o mraku spet s pušico v kuhinjo, kjer jo je teta vpričo mene odklenila, preštelá in takoj oddelila polovico za Lojza. Vselej me je hvaležno pogledala in po navadi dejala: »Dobro je. Jajček boš večerjal.« Kadar je odšel Lojz s fanti pit po vasi, je dobil naslednji dan svoj delež. Točno tako je moralo biti. Nisem nikoli mislil na kaj drugega, nego na to, da bodo vsi po pravici plačali in da ne bi Lojz kaj v žep vtaknil, kadar je na kvartah preštevál denar.

Na kegljišču ni bilo luči; kegljali so, dokler so razložili keglje. Ko je sonce zašlo, so navadno nehali. Pili so vse popoldne, tako da so se proti koncu največkrat skregali. Tudi tisto nedeljo ni šlo gladko. Lojz je izgubljal, pa ni plačal, ker ni imel denarja. Morebiti bi iz spora nastal pretep, da se niso bali Lojza. Kadar je bil jezen, se mi je zdel kakor razkačen maček. Sicer je bil majhen, ali rame je imel tako široke, da so mu roke visele daleč od prsi, kakor bi ne bile njegove. Čelo je bilo nizko in navznotraj vtisnjeno, nos potlačen, lasje nalepljeni takoj nad obrvmi. Odkar sem ga videl, kako se je splazil pod seneni voz, da mu je zadnji konec privzdignil pod kap, sem ga občudoval. Tudi Tine je takrat rekel, da je močan kot divji mož. Včasih je bilo zadosti, da je koga samo pogledal. S konji se je zmerom razgovarjal; kakor bi ga razumeli, so strigli z uhlji ter zakimavali z glavo proti njemu. Ob pretežkem vozu je poprijemal z ramo, da jim je pomagal. Kadar se je napil, pa je brcal konje v zadnje noge in jih preklinjal; kljub temu ga ni nobeden udaril.

Takega sem si domišljjal tudi tisto nedeljo, ko sem ga ogledoval, kako je oblačil suknjič. Drugi so pravkar odšli, Tine je skočil preko ograde domov, Lojz se je odpravil po krogle, Uganil sem, da ne pojde po vasi, zato sem malo počakal. Težkal sem zapovrstvo pušico, da je drobiž cvenkljal. Lojz se je sunkoma ozrl, malo ga je zaneslo, pa je potem obstal in me gledal. Spustil je krogle v škaf. Še nikoli me ni tako gledal. Res, bil je malo pijan! Hotel sem oditi, pa je dejal tiho: »Počakaj!« Primaknil se je čudno blizu k meni. »Koliko se je nabralo?« je pomenljivo vprašal. »Kaj jaz vem!«

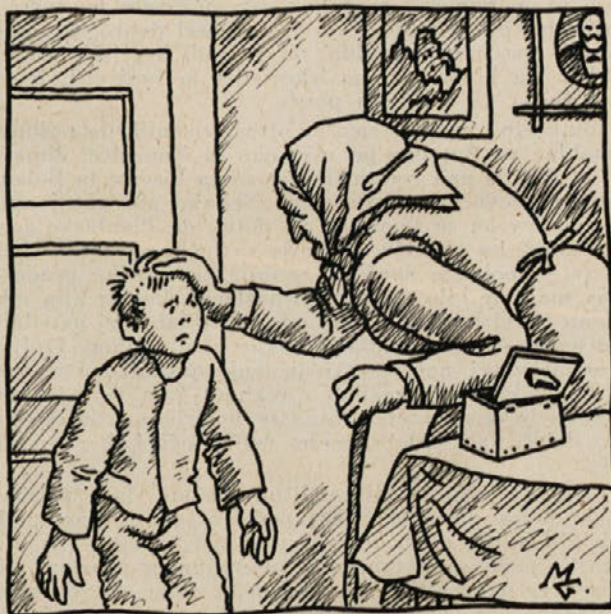
sem odgovoril ter odmaknil pušico, ker je segel po njej. »Daj, bom jaz potežkal!« me je le zvalil. Vzel je pušico v roke, da jo je potresel. »Ali sva neumna!« se je potem tako zasmeljal, da je bolj zakašljajal. »Ti si še bolj neumen kot jaz,« je dostavil. »Koliko ti dajo?« »Nič. Jajček!« Odgovoril sem kar tako; zakaj mislil sem, da moram nesti pušico dol, saj bo teta vedela, da ne kegljajo več. »Kak groš bi moral ti tudi dobiti.« Počakal je, da sem to premislil. Saj res! Nikoli še ni-

sem dobil. Lojz in Tine dobita: Lojz pije, Tine si je kupil zajca. Bolj sam sebi kakor Lojzu sem rekel: »Bom teto prosil.« »Kaj boš prosil! Saj ti ne bo dal!« me je hotel prepričati. Pomaknil se je bolj k oknu ter me brez besed povabil k sebi. Stopil sem tja. Zaskrbelo me je za pušico. Lojz je že odprl nož v roki in obrnil pušico narobe; denar je rožljaje padel k odprtini. Vzdignil jo je toliko, da je postrani gledal vanjo. »Kaj pa boš?« sem ga vprašal. Upiral se nisem več, ker me je zanimalo, kaj bo. »Počakaj! Boš že videl.« Z veliko klino je malo pobrskal v pušico in počasi potegnil klino spet iz odprtine. Tedaj sem se spomnil, da mi je nekoč že Tine pravil, kako on vzame doma denar iz lončnega hranilnika, da ga ni treba razbiti. Spet je šel Lojz s klino v pušico, počasi, počasi vlekel k sebi in komaj je bila klina zunaj, se je usul drobiž kakor toča na tla. Ustrašil sem se. Tudi Lojz se je začudil, kako se mu je posrečilo. Segel sem po pušici, da bi stekel z njo k teti. Lojz me je prijel za roko. »Čakaj! Poberi!« Najbolje je res, ako poberem, sem mislil. Toliko se je videlo, da sem razločil na tleh svetle groše od krajcarjev. Ko sem pobral, je pogledal Lojz v pest. Bilo je pet grošev in nekaj krajcarjev. »Daj sem grošel!« je ukazal. Brez obotavljanja sem pustil, da jih je izbral. »Krajcarji so tvoji, če boš tiho,« je dodal, ko je spravljajal groše v telovnik.

Zaslišala sva korake. Pevaje je vstopila natararica Francka. Obstala je pri vratih, kakor bi naju ne spoznala: »Kaj pa vidva? Stojita kot strahova.« »Saj si ti!« ji je zabrusil Lojz. Preden je pobrala kozarce, naju je še enkrat pozorno pogledala. Meni je rekla: »Tone, teta čaka! To me je pognalo. Sprva nisem vedel, kam naj vtaknem krajcarje, pa sem jih, ko sem pograbil pušico, spustil v žep. Še to sem slišal, da je Lojz zaklel; potem sem tekal, da bi ujel pod klancem Francko. Bil sem prepričan: Francka ve vse. Teti ne sme povedati! Hotel sem to preprečiti; saj bi navsezadnje tudi jaz marsikaj lahko izdal teti o Francki. S ceste me je poklical Pepe. Toliko sem videl, da je imel okrog klobuka šmarnice in v roki palico, ki jo je od prešernosti ali dobre volje vrgel za menoj, ko sem izginil v vežo.

Neodločno sem stopil v kuhinjo. Teta je sedela za mizo tako, da je videla v gostilno, kjer je pilo nekaj ljudi. S prsti je zamišljeno trkala po mizi. Pogledala me je; roka se mi je zatresla, ko sem postavil pušico prednjo. Ključek je imela že pripravljen. Bilo je pač tako kot drugikrat, le pogledavala me je večkrat, da sem postajal zmeden. Tudi vroče mi je bilo, kakor bi me krajcarji v žepu grel. Teta je stresla drobiž na mizo. Majhen kup se ji je moral zdeti, ker ni začela šteti, ampak je kar malo razbrskala in vprašala: »Si bil na kegljišču?« »Oja!« sem brž odgovoril. »Kdo je postavljaj?« »Tine.« »Aha! Kar povej, kaj sta delala?« me je trdo prijela. Sele zdaj sem vzdignil oči. »Nič s Tinetom!« sem po pravici odvrnil. Težko je vstala, toda vstala je takrat in komaj prilezla do mene. Jaz sem obsedel, da me je morala vzdigniti, ko je šla z rokami po mojih žepih. Krajcarje je takoj dotipala. Obdržala jih je v pesti. Tačas se ji je obraz popolnoma spremenil, da sem ji videl ob ustih in po vratu blede gube, kakor bi jo srečala smrt. »Jej-žeš!« je na dolgo, težko vzdihnila ter se poleg mene sesedla na stol. »Kaj si naredil?« se je v strahu začudila. Sama si je polglasno odgovorila: »Kradel si.« Pri teh besedah nisem mogel več molčati. Naslonil sem se na mizo in se ves stresel. Nisem se bal kazni. Nečesa hujšega sem pričakoval, kajti teto sem večkrat slišal, kako je pripovedovala natararici: Kdor laže, ta krade; kdor krade, pride na gavge! In kakor sem v sebi mislil, sem v joku izdal. »Lojz!« sem potegnil iz sebe tako, da je slišala in razumela. Zgodilo se je čudo: na glavo mi je položila roko. Rekla ni nič več. Slišal sem še drsajoče korake iz kuhinje in ko sem čez dolgo časa vzdignil glavo ter se ozrl, ni bilo nikogar več niti v kuhinji niti v gostilni. Petrolejki sta bili priviti, štedilnik mrzel, od nikoder nobenega glasu.

V kotu, kjer je stala visoka klada za sekljanje mesa, je bilo skoraj temno. Bolj ko sem tja gledal, bolj se mi je zdelo, da stoji tam velika pušica, velika in krvava. Domislil sem se gavg ter zbežal pred hišo...

Naslednje jutro je moral Lojz povezati culo. Skozi kaščo sem videl, da je še napojil ob koritu konje. Francka jih je gnala nazaj, on pa je pomaknil klobuk na teme ter smeje veselo pomahal Francki z roko, kakor bi se nič ne zgodilo.

Kaj pripovedujejo — stare slovenske podobice

ANTE GABER

Splošno še vedno sodimo, da je zbiranje svetih podobic samo za otroke. Zato so pa doslej imele večje zbirke podobic predvsem samo samostanske gojenke, ki so jih dobivale od svojih katehetov in vzgojiteljic. Tudi nešolana dekleta so jih rade zbirale ter hranile v molitvenikih, posebno jih pa lepile po pokrovih svojih skrinj. V teh zakladnicah so imele poleg svojih praznkih oblek, avb, šapljev in peč ter pasov, lepo vezanih molitvenikov

Podobica ljubljanske bratovščine sv. Trojice, ki jo je l. 1678. v Valva-zorjevi risarski in bakro-rezni delavnici na Bogenšperku vrezal Anton Trost.

in drugih knjig shranjena tudi srca iz malega kruhka in druge take odpustke, ki so jim bili najbolj pri sreč. Kadar se je odprla skrinja, se je odprla tudi knjiga spominov in prava galerija črnih in pisanih, večkrat tudi s svilo in zlatimi listki vdelenih podobic: deloma odpustkov, deloma pa spominkov z romanj v oddaljene kraje. V tej zgovorni in nazorni galeriji je bilo pa vedno tudi dosti podobic raznovrstnih bratovščin, saj skoraj ni bilo cerkve brez nje, prav mnogo cerkva je pa imelo kar po več takih verskih družb.

Po stenah starih hiš še vse podobice v preprostih okvirčkih, med njimi pa tudi lepo poslikane ter obrobene z bogato vezeno zlatih okraskov ali korald. V minulih časih posebno po Štajerskem ni bilo hiše, kjer ne bi bil v temelj vzidan hišni žegen, visel je pa tudi na stropnjaku tako gotovo kot v »bohkovem kotu« križ in nad mizo sv. Duh.

Naš globoko verni narod je porabil ogromno število podobic in take množine, ki pri posameznih imenitnejših božjih potih in večjih bratovščinah gredo v milijone. Čeprav so pa podobice v vsem našem tisku pregle vse druge naklade, vendar postajajo od dne do dne vedno bolj redke.

Podobice so slikane ali tiskane na papirju, pergamentu, prav tako pa tudi na svili ali drugem blagu. Papir je zlasti na vlagi naglo preperel, da je podobica večkrat kar sama razpadla ali pa je postala luknjasta, da so jo morali sežgati. Greh bi bilo namreč blagoslovljeno podobico vreči na smeti. Prav naglo so se obrabile z znojem prepojene podobice, ki so jih ljudje v svoji preprosti veri nosili pri sebi celo na golem telesu, da so jih varovale kuge, strele, coprnije in sploh vsega

hudega. Oboleli živini so jih pokladali med krmo, jedli so jih pa tudi ljudje sami, da bi se jih ne prijela bolezen ali pa da bi bolezen pregnali. Večkrat so polagali podobice tudi na žerjavico, ko so kadili proti hudi uri, prav tako pa so s podobicami pokadili bolnike. Posebno so cenili podobice skupaj z blagoslovljeno oljko, z lesom na cvetno nedeljo blagoslovljenih butar ter s cveticami, ki so bile blagoslovljene pri procesiji o Rešnjem Telesu.

Podobice za uživanje so bile zelo majčkene, da niso obsegale več od 2 do 4 kv. cm, zato je bilo pa po več takih podobic tiskanih skupaj ter so jih kupovali cele pole. Za kadilo so bile pa tudi posebne podobice, navadno tiskane na platnu, namazanem s smolo ali z voskom, da je podobica dobro tlela, hkrati pa posuta z raznim zrnjem, ki je bila med njimi gotovo vrbova mačica — posebno učinkovita za lahek porod.

Večkrat je na podobicah tudi natisnjeno, da so blagoslovljene in dotaknjene s čudodelno podobo ali svetinjo. Na nekaterih večjih podobicah je pa celo pečat s potrdilom dotične cerkve. Po vseh božjih potih, na vseh sejnih in ob večini cerkva o praznikih so pa prodajali raznovrstne »žegne«, predvsem pa podobice s križema sv. Benedikta in sv. Caharije. Taki amuleti v obliki skupine podobic, zganjenih na velikost ene same podobice, so bili posebno blagoslovljeni in zato tudi najbolj učinkoviti. Vedno so jih nosili pri sebi posebno na potovanjih in v vojnih časih, da bi nosilca varovale coprnije, hudobnega duha, roparjev, smrtonosne krogle in meča, povodnji, kuge in drugih nesreč. Pa tudi doma so pomagale zoper vse težave, predvsem pa porodnicam,

Podobica svete Lucije na Skaručni, ki jo je v les vrezal ljudski umetnik, a njegovo ime nam ni znano.

SKARUZNA: ISFARE
WODISKE

PODOBICA SV. LUCIJE V DRAŽGOŠAH, ki je na njej podpisan slikar Jože Layer: I. L. P. Vso kmečko družino vidimo v noši iz prve polovice 18. stoletja. Skoraj enako podobico ima tudi sv. Lucija nad Begunjami.

prav tako pa tudi otrokom zoper božjast. Na srednji podobici so navadno posebej nalepljeni še zlati ali srebrni Caharijev in Benediktov križ, novčič sv. Benedikta ali kaka druga svetinjica, nadalje majčkena, prej opisana podobica za uživanje, blagoslovljeno seme, vrbova mačica, a okrog tako prenapolnjene podobice so druge spet z Benediktovim ali Caharijevim križem, torej tako imenovani kužni križi, poleg pa sličica sv. Antona Padovanskega zoper hudobnega duha in mrzlico, a tudi za srečo v ljubezni in zakonu ter za srečen porod. Ta priprošnjik pa pomaga tudi nerodovitim ženam, varuje živino pred kugo in pomaga najti izgubljene stvari. Na drugi sličici vidimo sv. Frančiška Serafinskega kot pomočnika zoper glavobol in kugo, nadalje Mater božjo, zaščitnico zakona in varuhinjo pred bliskom in hudo uro. Večkrat je na podobici tudi slika sv. Agate, da ne bole zobje, sv. Ignacija Lojolskega, ustanovitelja jezuitskega reda, kako zagovarja hudiča, naslikanega navadno v podobi zmaja. Pogosto je v taki skupini sličic tudi ranjena glava priprošnjika zoper skušnjave, obsedenost in glavobol, sv. Anastazija, ki so ga tudi pri nas posebno častili kapucini.

Zoper povodnji in nesrečo na vodi je v tej zbirki skoraj vedno tudi sv. Frančišek Ksaverij, ki ima pri nas v nekdanji jezuitski cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani prekrasno kapelo, na Straži pri Gornjem gradu pa nekdanj najslavnejšo našo božjo pot, kamor so romale in pošiljale darila tudi kronane glave. To božjo pot je l. 1718. ustanovil tudi v naši slovstveni zgodovini ovekovečeni pesnik Ahacij Stržinar, ki je opisoval milosti in dobrote, dobljene pri priprošnjiku sv. Frančišku, v vrsti nemških, latinskih in celo italijanskih knjig. Ahac Stržinar je pa romarjem napisal tudi knjigo cerkvenih pesmi ter še posebej l. 1730. dal tiskati »Peiffem Od teh velikih Odpuftikov te Svete Krifhove Poti per te novi Cerkvi Svetiga Francisca Xaveria v Gornim Gradu«. Vsem tem knjigam je priložena tudi podobica sv. Frančiška Ksa-

verija, ki jo je za veliki oltar naslikal ljubljanski slikar Janez Mihael Rainwaldt. Sv. Frančišek Ksav. na Stražah je tako zaslovel po svetu, da so mu tudi na Veseli gori pri St. Rupertu postavili krasno cerkev ter ga dali tudi na Mirni gori v veliki oltar. S prej opisanimi knjigami, ki so skoraj periodično vsako tretje leto svetu oznanjale milosti in dobrote, ki jih je delil sv. Frančišek Ksav. na Stražah, je ta božja pot zaslovela po Evropi. Razeñ knjig so pa romarji raznesli na milijone podobice s seboj po vseh naših krajih in tujih deželah, kjer so našemu sv. Frančišku postavljali oltarje in ustanavljali, prav tako kakor pri nas, tudi nove božje poti s kopijo Rainwaldtove slike v oltarju. Pri tiskanju tako velikanskega števila podobice sv. Frančiška se je pa ogledilo tudi veliko število bakrenih plošč, ki so z njimi te podobice tiskali. Zato pa pri vseh podobicah opazamo razne večje in manjše spremembe v rezu ali različno stanje plošč, da dve popolnoma enaki podobici danes že težko najdemo. Po tem vidimo, da se nam je ohranilo samo silno majhen ostanek velikanskih naklad, saj je danes že velik del podobice znan samo po enem izvodu, neizmerno število je pa izgubljeno in uničeno. Že prej smo pisali, kako mnogo je podobice propadlo, sedaj pa moramo še omeniti, da so mnogo podobice darovali verniki s polaganjem na oltarje, a največ jih je propadlo zato, ker imajo v nekaterih krajih še sedaj navado, da mrliča, preden zabijejo krsto, skoraj popolnoma pokrijejo s podobicami.

Skrajni čas je torej že bil, da smo začeli tudi podobice zbirati kot prav zgovorne in zanesljive vire za našo zgodovino.

Podobice so v prvi vrsti nezmotljiva pričča vdanega zaupanja slovenskega naroda v dobrotljivost in usmiljenost božjo. Okrog Križanega se je naš narod zbiral v največjih množicah. S trnjem kronanega Jezusa so častili posebno v Celovcu, a tudi v Ljubljani pri avguštincih, pod težkim križem omagujočega pa pri frančiškanih v Novem mestu in pri sv. Florijanu v Ljubljani.

Po številu božjih poti, cerkva in oltarjev, znamenj in bratovščin bi pa Slovence lahko imenovali Marijin narod, kar nam pričajo zbirke podobice, saj je v njih veliko nad polovico Marijinih sličic.

Podobica čudodelne Matere Božje v Rušah.

Na njej vidimo meščansko nošo iz leta 1804.

Olsem Sto She Zelih lejt I Schen durch 8 hundert uerstapen Jahr
v Rušah me zhalita Srejt In Ault mich ehet die Christen Schen

S. Jošt.

Kraljevi sin s' Engendarške deshele
sapuſti poſlazheni dom ſvojga ozhe-
ta, zhaſno krono ino vſe kralovo
bogaſtvo tega ſveta, imenitni ino
ſhlahetni ſtan, in mehkuſhno ſhiv-
lenje, ino jiſhe odlozhen od meſtni-
ga hrupa ino golufniga, ſlepiga ſve-
ta, v' ſamoti s' molitovjo in pokoro
pravo in neſtrohljivo bogaſtvo, in
vezhna krona per Bogu ſi ſado-
bit. Reven, poniſhen, ſamiſhlen v'
Boga v' njegove ſapovdi ino v' vezh-
noſt ſe tedej poda S. Joſht s' enim
perjatlam v' ena oſtra puſhava, tam-
kej vedno nad ſabo zhuje, ino ſi s'
terdim delam ſvojih rok, ſhivljenje
dalſha. V' letu 668 po Kriſtuſu je
ſklenil na ſkrivnim ſvoje ſpokorno
ſhivljenje; bogabojezhnoſt pa ino ſve-
toſt njegova ni na ſkrivnim oſtala,
ampak je Kriſtjanam v' ſgled dana.

Ne daj ſe od gréha nikdar oflepíti,
Premiſli, de kmalo veſelje miſí. —
Kaj pridá ti je le zel ſvet perdobſti,

Zhe duſha pa vézhno v' bresnu terpi?
Po tihih ſamótah ſe rajſhi perkrívaj:
Bojézha nedolſhnoſt ſe v' njih veſelí;
In grenke ſolſſze pokóre prelívaj,
De v' tebi ſvetóſt ino mír oſhiví.
Ne zhakaj, preljubi! ino gadove
ſvitke

Od ranjen'ga ferza pogumno odví,
Sovraſhi peklénſke, preſlaſtne v-
ſhítke

Od ktírih nedolſhnoſt v' tebi kopní.

Molituv.

O Bog, ki ſi dal ſvetimu Joſhtu, de
je is ljubéſni do tebe ſapuſtil vſe go-
luſne laſti ino ſlepote prijetnoſti te-
ga ſvetá, ino je ſvótil v' ſamóti poni-
ſhno, oſtro, v' pokori tébi védno ſve-
ſto fluſhíti, daj, te próſimo, de tudi
mí po niegovim ſgledu ſvoje ferza od
vſih ſapelívih ino golufnih poſvet-
nih rezhí lózhimo, ino le tebi ſami-
mu ſtanovitno f' poniſhnim ino ſpo-
kornim duham flúſhimo. Po Jeſufu
Kriſtuſu Goſpodu naſhim. Amen.

Podobica od sv. Jošta.
Sv. Jošt ima tudi nje-
gov napis na zvonu iz
topa od Lepanta in svo-
jemu prijatelju, ſent-
joškemu kuratu Julija-
niju je peſnik napisal
tudi ſtihe na nagrobnik.

Po tem vidimo, kako daleč so v minulih časih ro-
mali Slovenci Mariji v čast, saj nam je znano, da so
prirajali procesije celo k sv. Trem kraljem v Kelmorajnu
ter med potjo obiskovali najslavnejša božja pota po
nemških deželah, zlasti pa tudi Mater božjo v Alt-
Oettingenu na Bavarskem ter je še danes po zbirkah
ohranjenih nekaj podobice iz teh božjepotnih krajev.

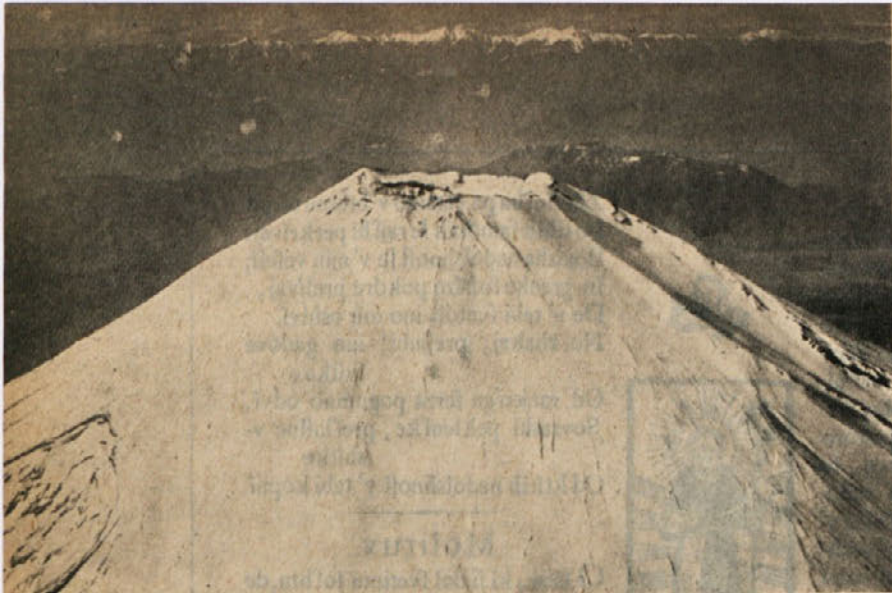
Po številu podobice je pa na drugem mestu višarska
Mati božja, a zadnjih sto let je enako priljubljena Ma-
rija Pomagaj na Brezjah, saj ta božja pot tudi še ni
dosti starejša. Na tretjem mestu imamo Sv. Goro pri
Goriziji in Trsat, za njima pa Šmarno goro, Velesovo,
Dobrovo pri Ljubljani, Nazaret v Savinjski dolini, udar-
jeno Marijo v Ljubnem, Zalostno goro pri Mokronogu
in pri Preserju, Nove Stifte na Črni gori pri Ptuj, pri
St. Jurju in pri Ribnici, dalje pa še v Crngobu, na
Planinski gori in na Sveti planini, na Rožniku in v
Tomišlju, Kostanjevici ter Marijin Studenec v Kosta-
njevici na Krki, na Homecu, Topolovcu nad Boštanjem ob
Savi, zlasti pa tudi veliko božjo pot na blejskem otoku,
v Petrovčah in Rušah, na Sladki gori, na Zaplazu, v
Logu v Ziljski in Vipavski dolini, v Podgorju na Ko-
roškem in v Trnju v Zelezni Kapli, na Svetih gorah, na
Slinovici pri Kostanjevici, nad Cividale, v Barbani, v
slavnem Loretu ter spet Marijo od miru pri uršulinkah
v Ljubljani, starodavno Zalostno Mater božjo pri sv. Flo-
rijanu, »črno« Marijo in Marijo Tolažnico pri ljubljanskih
kapucinih, Marijo Pomagaj v križevniški cerkvi in
v Trnovem, vendar sta pa zadnji dve skoraj pozabljeni,
odkar k enaki Mariji Pomagaj romamo na Brezje. Ma-
rijinih božjih potov, ki so jih obiskovali in še z zaupa-
njem obiskujejo Slovenci, bi lahko našteali še dolgo vrsto,
če bi imeli več prostora.

Po številu podobice so pa enako kot Sv. Gora in Trsat
ter Ljubno in Velesovo slovela tudi že prej opisana božja
pota sv. Frančiška pri Gornjem gradu, zlasti pa sv. Roka
v Dravljah zoper kužne bolezni in neznane rane ter
svetih zdravnikov Kozme in Damjana na Krki, sv. Neže
na Kumu, a na Gorenjskem je bil najbolj obiskovani

priprošnjak sv. Jošt nad Kranjem, saj mu je celo ne-
smrtni Prešeren posvetil lepo, na podobicah tiskano
peſmico, ki jo na reprodukciji lahko prečitamo. Tudi
sv. Lucija v Dražgoſah je imela svojo knjižico, ki je vsa
vrezana v baker ter edina taka slovenska knjiga. O
sv. Joštu je pa izšlo več knjig v nemškem in slovenskem
jeziku, kjer so naštetá njegova čudežna dela (>Guttha-
ten des hl. Judoci«, prav tako pa tudi knjižica o »svetih
ſtengah« pri sv. Joštu ter je zanjo podobico napravil
sin našega najslavnejſega slikarja — freskanta Jelovſka
— Andrej. Kakor nekdaſ je vedno privablja množice
romarjev sv. Valentin na Limbarski gori, a sv. Valentin
pri Sv. Vidu nad Cerknico je že skoraj pozabljena božja
pot. Toda podobica s te božje poti nam je ohranila naj-
lepšo sliko naše vasi, ki se z njo kosajo samo še Ko-
menda, Gozd nad Kamnikom in Sladka gora, dela prej
omenjenega slavnega umetnika Franceta Jelovſka.

Podobice so nam dokaz, da so bili tudi naši slikarji
že prav odlični pokrajinarji. Sicer so nam pa slikarji
ohranili slike mest, kakor n. pr. na podobici, ki jo je
narisal Marko Layer iz Kranja, sliko Radovljice sredi
18. stoletja, nadalje razne dandanes podrte ali spreme-
njene cerkve, prav tako tudi samostane, n. pr. zname-
niti kostanjeviški samostan tudi iz srede 18. stoletja,
predvsem so nam pa ohranili razne kipe in slike, ki jih
danes pogreſamo, bolj redko pa tudi relikviarije in po-
dobno. Tako n. pr. Valentina Mencingerja bratovsko
sliko sv. Janeza Nepomuka iz ljubljanske stolnice, ven-
dar imamo pa enako sliko še v kapiteljski cerkvi v
Novem mestu. Iz ljubljanske stolnice nam je edino po-
dobica ohranila tudi sliko Marije v blagoslovljenem ſta-
nju, ki so jo zlasti noseče matere častile tudi v stol-
nicah v Gradcu in Solnogradu. Posebno zanimiva pa je
podobica sv. Rozalije s podpisom Kremser-Schmidta, ker
nam je za dokaz, da enaka njena slika pri sv. Florijanu
v Ljubljani ni delo na sliki podpisanega Herrleina, tem-
več s preslikavnajem precej poſlabſani original slavnega
M. I. Schmidta iz Kremsa.

(Dalje.)

Potniška letala, ki oskrbujejo promet med Tokijem in Osako, letijo tik ob tem veličastnem ognjeniškem velikanu: to je 3778 m visoki sveti Fudžijama.

Desno: V samoti pri Kamakuri premišljuje veliki Buddha: 700 let star bronast kip. L. 1369. je silovita plima odnesla svetišče, kip pa je kljuboval. V njem je lestev, po kateri se pobožni romarji vzpenjajo prav v glavo. Srebrna bunka na čelu ima 30 cm v premeru.

Za zapadnjaka ga ni zlepa bolj meglenegega zemljepisnega pojma kakor oznaka »daljni vzhod«. Ze ob zvoku besede same se mu v umu skrpajo nejasni vtisi oddaljenih dežel, kjer so nagnetene pisane in nerazločljive človeške množice, ki so mu po Segah, verstvih, jeziki, po vnanjosti in omiki ena sama nejasna rumenkasta gmota. Zanj ni razlike med Kitajsko in Japonsko: ima ju za prava dvojčka. A je malo slutnj, ki bi bile tako varjive kot ta. Razloček med obema je prav krepek, morda globlji kakor pri katerih koli drugih zastopnikih sorodnih si plemen.

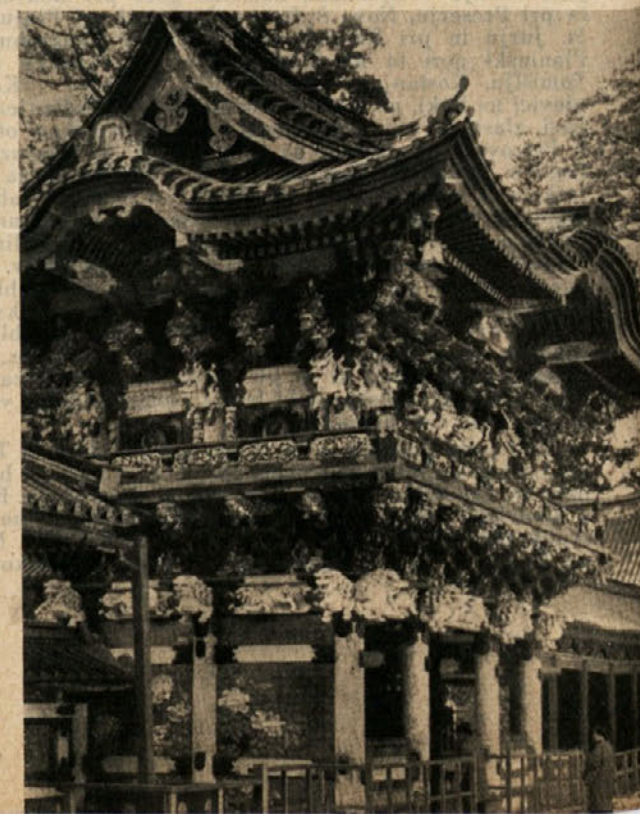
Ce so si Kitajci in Japonci za naše nevažene oči morda po vnanjosti močno podobni, pa je njih duhovno življenje in izoblikovanje nazorov povsem drugačno. Kitajska je stara dežela verskih in nravnih zamisli. Vsa njena knji-

Otok Mijajima s 25 m visokim starim japonskim stebrovjem sredi morja, ki je domačinom znak, da je šintovsko svetišče v bližini. Ob obali značilni japonski svetilniki.

Desno: Mavzolej Jejasu, bogat spomenik rezbarske umetnosti. Baje je le 21. junij, najdaljši dan v letu, prikladen za to, da si ogledaš to znamenitost, toliko in tako bogati so okras.

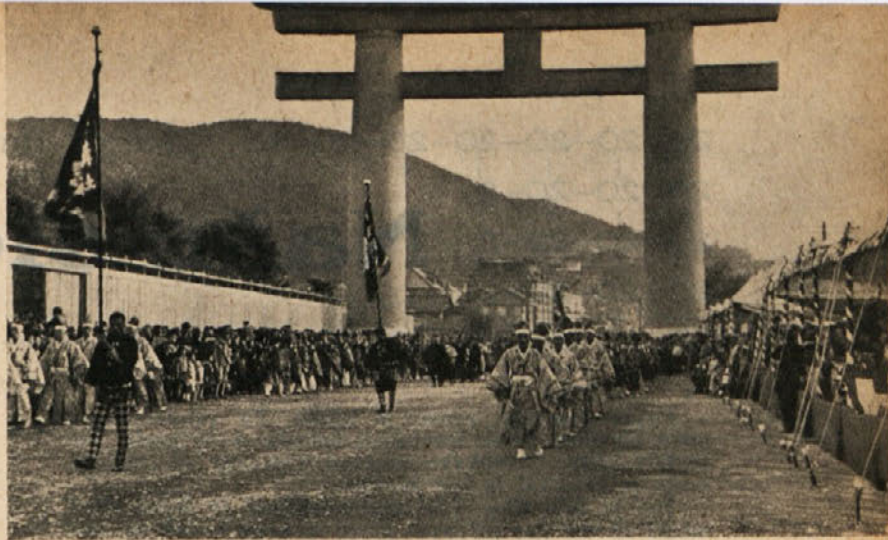
Nočni lov s kormorani: ribič ima na vrvciah več kormoranov, ki se poganjajo za ribami, zbranimi okrog mamečega ognja. Kormoranom nataknejo na vrat obroč, da ne morejo plena pogoltniti.

V DEŽELI

Japonsko slovo. Notranjost se da po premakljivih lesenih stenah predeliti v več prostorov.

Največji sveti slavalok v Kijotu, pod katerim se vsako leto vijejo velike procesije, ki jih vodijo šintovski svečeniki.

Čaj in riž, prosim! Japonski otroci se že zgodaj navadijo rabiti paličke, s katerimi zajemajo riž, ribe in zelenjavo.

ževnost, v kateri se nemara najbolj jasno zrcali tudi njen značaj je nekako odgovor na eno samo vprašanje: »Kaj moram storiti?« Kitajska je dežela etike. Japonska pa je mlada in dežela estetike. Njena književnost se bavi le z vprašanjem: »Kaj je lepo?«

Zemljepisno je Kitajska prastara, Japonska nova. Ko so zemljine Kitajske, Indije, Evrope in Amerike že odrasle in se ustabile, se je Japonska šele rodila.

V prostrani Kitajski so naravne sile nekako umirjene, Japonska pa leži sredi zemeljskih pretresov, hudih morskikh krčev in silnih zračnih viher. Te vnanje sile so

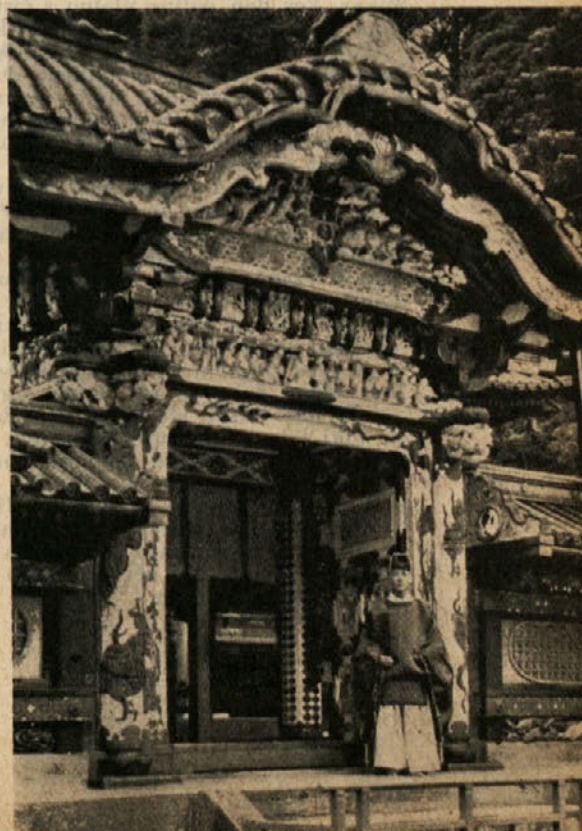
Star usločen lesen most v Osaki z vrezanimi dolbinami, da se noga lahko počteno opre.

VZHAJAJOČEGA SONCA

v stoletjih globoko vplivale na telesno vnanjost, navade in duhovni razgled japonskega ljudstva. V nasprotju s Kitajci, ki se potapljajo v stare, umirjene misli in sanje, razodevajo Japonci duha živahnega, trgovsko naddahnjenega in tvegavega ljudstva, ki se rado loti sprememb, a je prav tako takoj odločeno, da se trdo bori proti škodljivim naravnim silam in nezdravim izročilom.

Levo: Lahko noč in prijetno sanjajte! Preprosto japonsko ležišče, ki je hitro pripravljeno. Slamnjača in odeja, to je vse. V bližini pa majhen ogrevalnik za mrzle noči.

Desno: »Ne reci lepo, dokler nisi videl Nikka!« je priljubljeno japonsko reklo, toliko umetnostnih in verskih lepot je zbranih v tem sveetišču. Pred vhodom vidiš v zeleno odetega svečenika.

Naše stoletje

Pozno jesensko sonce je sijalo. Po velikem vrstu neke blaznice so se sprehajali bolniki in se greli. Vse je bilo mirno — nekako svečano. Odrezan od ostalega sveta je samoval ta kos zemlje.

Vse je bilo tiho. Tam pod obzidjem je čepel mlad možki in ves čas pritiskal glavo h kolenu, češ da ima v njem radio. Drugi se je plazil po vseh štirih in, kakor je pravil, »lovil levec«.

Tam na koncu vrta so šumele smreke in obkrožale umetno narejen park. Sredi majhne jase so sedeli trije možki. Eden je sedel na parobku in si ril s prsti po laseh. Drugi se je gugal na naslonjaču in bral, a tretji je sedel za platnom in slikal gore, ki so se dvigale tam v daljavi za visokim obzidjem blaznice, ki je edino razbijalo prijetno razpoloženje. Če bi človek le za hip stopil v ta prostor, bi mislil, da je kje na letovišču.

Sonce se je počasi nižalo.

Gospod Slikar, tako se je namreč ta, ki je sedel za platnom, imenoval, je namočil svoj čopič v navadno vodo in vlekčel z njim po platnu. Zdaj pa zdaj je pogledal na planine in se znova zatopil v svoje delo.

Gospod Pesnik se je dvignil s parobka, naredil nekaj korakov po mahu in se ustavil pred platnom.

»Ali se ti ne zdi, da je slika nekoliko premedla?«

»Ne!« je dejal Slikar skozi zobe in vzela pipico iz ust. »Ravno nasprotno! Celó prenasličena se mi zdi. Sicer pa za umetnost sploh ni treba barv v takem smislu, kot si jih predstavljáš ti. Glavno je notranje doživetje...«

»Po mojem je glavno pri vsem to,« se je dvignil Pedagog z gugajočega se stola, »da vso stvar pravilno doumeš in zato je potreben nazoren pouk, tako nazoren, da ti ostane za vedno v spominu.«

Za njimi je zaškripal pesek. Vsi trije so se molče obrnili in zagledali Ravnateljja z nekim tujim gospodom. Težka železna vrata so se za njima zopet zaprla.

»Pokazal vam bom tri tipične primere,« je pravil med potjo Ravnatelj gospodu Časnikarju. Trije s fiksnimi idejami. Ves dan čepijo v tem svojem »umetniškem kotičku«. Poglejte jih! Tisti tam z brado pri platnu je Slikar. Ves dan poliva platno s čisto vodo in pravi, da slika. Barv sploh ne rabi, modele le včasih!«

Počasi sta se približala. Nekoliko tiše je nadaljeval Ravnatelj. »Pravi, da je glavno doživetje in fantazija. Vsakdo si naj vzame iz slike, kar sam hipno začuti...«

»Zanimivo! Kaj takega nisem pričakoval!« Časnikar se je počasi približal Slikarju, »Kaj pa slikate, prosim, če smem vprašati?«

»Sončni vzhod v planinah! Ali vidite te sončne žarke?« razlaga Slikar in kaže po praznem platnu.

»Da, da!« odgovarja v zadregi Časnikar in gleda Ravnateljja. »Zelo zanimivo! Moja razprava bo res odlična!« Vzame beležko in si narekuje: »Neki blaznež si domišlja, da z vodo ustvarja barvne tone. Izreden primer idiotizma, ki ga mnogi znanstveniki raziskujejo. Tako!«

Slikar se ne meni več za obisk in slika dalje. Pesnik se je med pogovorom oddaljil in se naslanja na drevo. Zre nekam daleč in oči se mu izgublajo v daljavi...

»Ta ima fiksno idejo, da je najboljši pesnik, kar jih je kdaj bilo,« nadaljuje Ravnatelj. »Le z muko ga moremo ostriči. Pravi, da mu misli uhajajo, če nima las... Počakajte!« Obrne se k pesniku. »Ali bi nam morda prebrali vašo zadnjo umetnino...!?«

»Naj bo!« se bolešno nasmehne Pesnik. »Razumeli je itak ne boste, kajti jaz živim stoletja pred vami vsemi...« Znova mu oči vzplujejo v daljavo in potem prične s tihim glasom.

»Sonce... Sonce, sonce, sonce!
 Dušo mi obvešaš kot leden oklep
 s svojo pajčevino...
 Ti si kot kamela,
 ki po snu vesla mi in mi zdaj v možgane
 toči rujno vino...«

Kakor zmučen od hudega dela se pesnik nasloni na drevo.

»Nekaj neverjetnega!« šepeta Časnikar in izvleče beležko. »Blazne, brezsmiselne primere. Sonce kot leden oklep s pajčevino, kakor kamela, ki vesla po snu... Hm! Take ideje morejo nastati res le v glavi blaznega človeka!« Prijateljsko se nagne k pesniku.

»Ali bi mi morda poklonili to pesem...?«

»Mar menite, da sem nor!« ga ostro prekine pesnik. Časnikar stopi k Ravnateljju, da bi mu nekaj dejal, toda ta ga z gesto prestreže in oba stopita k Pedagogu.

»Ta si domišlja, da je ustvaril novo učno metodo, s katero bo preobrnil ves svet. Vedno in vedno študira le svoj absolutni nazorni pouk.«

»Gospod Pedagog!« ga nagovori Časnikar. »Ali bi bili tako dobri in bi mi odkrili nekaj svojih misli? Kako si predstavljate realizacijo svojih načrtov?«

»Vse, kar je bilo do danes na metodičnem polju zgrajenega, je povsem napačno in je treba vse izkoreniniti. Nič več sintetske, analitske, nič več induktivne, deduktivne ali globalne metode! Danes je na svetu možna le moja metoda pouka — metoda absolutnega nazornega pouka. Ko bo moja zamisel zajela ves svet,« sedaj se je Pedagog že popolnoma razvnel, »bo konec s frazami: iz spomina mi je izpadlo, izpuhtelo mi je, pozabil sem itd. Uspehi moje metode bodo takoj vidni. To jamčim s svojo glavo. Če hočete otroku dopovedati, kaj je ogenj, zažgite šolsko poslopje in otrok si bo na veke zapomnil. Če mu hočeš razložiti, kaj je lakota, ga izstradaj!«

»Za vraga! Saj vi ste ja norec!« ga prekine Časnikar.

»No, in vi?« vprašuje začudeno Pedagog. »Kaj mislite, da ste vi?«

»Prav gotovo, da sem pri popolnoma zdravi pameti...«

»Ha, ha! Vidite, ravno to je tisto! Kdor še pride k nam, vsakdo trdi, da je pri zdravi pameti...«

»Vi me žalite!«

»Gospoda, utihnita že, prosim! Saj bom še znorel!« ju miri Slikar.

»Neverjetno, kakšni norci!« se obrne Časnikar k Ravnateljju.

»O, in še večji so!« prične Pedagog in znanstveno nadaljuje. »Toda ne moremo pomagati, kajti bili so napačno vzgojeni...«

»Pojdiva, gospod Ravnatelj! Blaznost!«

Nekaj trenutkov in zopet je vse mirno kakor prej. Sonce je že precej niže. Nihče se niti ne zmeni več za preprič, kakor da sploh nikogar ni bilo.

»Kako bi le otrokom dal v večern spomin razumevanje, kaj je to 'bela moka'...« vprašuje Pedagog polglasno bolj sebe kakor svoja priatelja.

»Sijajno!« vzklikne slikar in briše čopič v krpo. »Ta se mi je še najbolj posrečila. Da, da! Nekaj edinstvenega, umetnina brez primere...«

Pesnik še vedno sloni ob drevesu in šepeta:

»Ti si struna, ki brenkeče
 kot pepelnik sredi jezer,
 srce moje...
 ti si slično takim vratom,
 ki v svet gledajo odprta...«

Obraz mu v hipu zbledi.

»Kolega! Glas se mu zatika, oči se mu odpirajo.
»Dečka! Vrata so odprta. Svoboda! V svet, v svet!«
Slikar in Pedagog strmita za Pesnikovo dvignjeno roko.

»A ne brez umetnin!« se prvi znajde Slikar in zgrabi tri, štiri prazna platna.

»Jaz ne brez pesmi!«

»In sedaj vama pokažem prav nazorno: beg. Za menoj!«

Tiho se vije čudni spreved za gostim zelenjem ob zidu...

*

Deset let je minilo! Majhno provincialno mesto se je v tem času precej razgibalo in razmahnilo. Nove široke ceste se izgubljujejo v daljavi. Visoke palače se poganjajo kvišku. Nove kulturne pridobitve so zajele to prej mrtvo mesto in ga zanesle v burnejši tok.

Pred ogromno palačo se drenjajo ljudje. Človek se le s težavo prerine skozi bogato okrašeni vhod v dvorano. Tam spredaj sedi gospod Slikar. Obraz mu kaže dolgotrajno življenjsko borbo. Med temne lase se že vpletajo svilene nitke. Nekoliko dvignjen nad občinstvom stoji Časnikar.

»V izredno čast si štejem,« prične in glas mu nekoliko podrhteva, »cenjene dame in gospodje, da vas smem voditi po razstavi del našega gospoda Slikarja-velegenija. Pred desetimi leti še nepoznan, se je pojavil kakor meteor, kakor se pač pojavljajo vsi veleumi, geniji, umetniki velikega kova. Kot umetnostnemu kritiku mi je torej vodstvo razstave v izredno počaščenje. Gospod Slikar je početnik nove struje, ki je zavzela ves kulturni, reči hočem civilizirani svet, in ga zadivila. Kakor je njegova umetnost težko razumljiva, toliko širša je zato, toliko prostornejša, bolj doživeta, če se o vsem tem sploh govoriti da! Dovolite, da pričnem z vodstvom!«

Prva slika predstavlja sončni vzhod. Človek je kar vzhičen, ko se mu v duši prepletajo refleksi in prelivajo kontrasti te slike. Pogledati je samo treba, kako je umetnik v teh krasnih niansah podal svoje sproščene občutke. V tem se ravno kaže njegova silna ustvarjateljska moč, moč njegove duše in njegova široka razgledanost. Utrip te slike živi nekje v dvignjeni atmosferi, ki nas vleče za seboj, da se počutimo v njej kot da bi se za nekaj časa sprostiti življenjske teže. Popolnoma napačno je, ko trdijo nekateri, da je gospod Slikar osnovatelj surrealističnega poantilizma. Ne! On sicer prenaša na platno svoja doživetja v nekoliko medlejših barvah, v neki megli, toda to le zato, da se more človek psihološko bolj približati samemu sebi, se videti v jasnejših obrisih in se vprašati: ali sem, če sem?...«

*

Kljub temu, da je dvorana nabita, je vse naravnost strahotno mirno.

V ospredju dolge dvorane stoji Pesnik in bere svojo zadnjo pesem. Ljudje kar požirajo njegove verze. Ko konča, kimajo važno drug drugemu in dolgotrajno ploskajo. Komaj Pesnik izgine za zaveso, že stopi na oder Časnikar.

»S to pesmijo,« prične, »je današnji literarni večer našega gospoda Pesnika končan. Dovolite še, da vam razložim to — vsaj nekaterim — precej težko pesem. Kot umetnostnemu kritiku, ki sem v tej stroki skoraj popolnoma doma, mi ne bo težko z lahkoto razpršiti nejasne meglice, ki so vam morebiti nastale ob poslušanju te pesmi. Gospoda! Srečni smo, da živimo v času, ki nam je dal drugega Petrarco, kaj pravim drugega Petrarco? Ki nam je dal Danteja, Goetheja, Twaina in sploh vse pesnike v eni sami osebi. Njegove pesmi so tako polne filozofskega sprejemanja, da človek nehote občuti v sebi do sedaj še neodkrita sile. Ne bi bilo pravilno staviti našega gospoda Pesnika na čelo dadaističnih pesnikov, kajti on zastopa popolnoma novo smer, to je

smer, ki nima smeri! Samo pogledjmo njegove primere, ki so nekaj edinstvenega v vsej svetovni literaturi. Kdo bi si še na svetu upal trditi, da je sonce leden oklep? Nihče! In vendar se pesnik zaveda svoje moči, ki vpliva porazno na vse, kar je tujega njegovi boleči duši. Sonce je leden oklep. In potem, gospoda! Kakšna sijajna primera: kamela, ki vesla po snu. Nekdaj ljudje tega ne bi razumeli. Danes vemo, da je pesnik mislil kamelo kot ladjo puščave, noge kot vesla, pesek pa kot morje. In kdo more, prosim, oporekati, da valovito morje ni podobno snu, ki nas zasanja. Edino, kar bi bilo nerazumljivo, bi bilo to, v kakšni zvezi je kamela s soncem. Toda kako bi naj mi zahtevali, da bi razumeli vse občutke nežne pesniške duše! Za vedno nam nekateri ostanejo nedostopni, zaprti v pesnikovo notranjost. Gospod Pesnik je prehitel našo dobo in le malo nas je, ki ga vsaj nekoliko razumemo. On je velegenij in pričakujemo, da bo kmalu zrasel sredi našega mesta njegov kip, ki bo zasenčil trg, kakor je njegov duh zasenčil nas vse...«

*

Boječje je potrkal in kmalu je stal v sprejemni sobi. Gospod Pedagog ga je povabil v svojo delovno sobo in mu ponudil naslanjač. Časnikar je brž izvlekel beležko.

»Oprostite, gospod Pedagog! Ves svet Vas občuduje zaradi vaših metodičnih odkritij. Ali bi mi lahko povedali kaj iz svojega življenja?!«

»Zakaj ne? Prosim!« je vljudno odvrnil Pedagog in si prižgal cigareto. »Živel sem nekaj časa pač kakor vsak normalen človek,« je pričel govoriti skozi dim. »No! Potem sem se oženil. Imel sem deset otrok, od katerih živi samo še eden. Ta bo nadaljeval moje delo. Ostali so pomrli. Eden se je ubil, ko je nazorno kazal svojim bratom Neronov samomor. Drugega je ubil tretji brat, ko sem doma razlagal rimsko zgodovino in sicer gladiatorske igre. No, in tako so šli eden za drugim. No, potem sem se pričel boriti za svoje metode. Sprva so bili vsi proti meni, a nisem odnehal...«

Telefon zabrni! Pedagog se leno stegne in dvigne slušalko. »Halo! Tu... Kaj? O... čisto bi pozabil. Seveda, delo... delo...«

Burno vstane.

»Oprostite! Predavanje imam in skoraj bi pozabil. Nerodno mi je, da morava skončati pogovor, toda če vam je všeč, se oglasite kadar koli popoldne. Na razpologo sem vam...«

»O prosim, prosim!« Časnikar se dvigne in kmalu hiti po stopnicah. Sredi stopnic se ustavi in nadaljuje s pisanjem.

»K njegovi zadnji knjigi še nekaj besed. Hm!... Proč s teorijo! Tako je novo geslo. Živela praksa! Le kdor iz prakse živi in poučuje, je pravi pedagog. In naš gospod Pedagog je tak mož. Skoraj vso svojo družino je žrtvoval v blagor znanstvu. V svojem razredu je obesil dva smrkavca ter tako nazorno pokazal, kakšne so posledice vojn. Morda bo kdo izmed bralcev dejal, kam to vodi. Kam, gospoda moja? V lepšo bodočnost! Res je: dveh ljudi ni več, škoda je, to je dejstvo, toda ta se kar izgubi v primeri s koristjo, ki jo je proces prinesel. Mar menite, da bo kdo izmed teh otrok, ki so proces gledali, kdaj pozabil na obešenjake. Ne! Ne bodo pozabili ne ti, ki so gledali, ne onadva, ki sta praktično poskusila.

Zato kličem v imenu vseh staršev: V vse šole novo metodo!«

*

Gospod Pesnik, Slikar, Pedagog in Časnikar so pravkar stopili iz kavarne. Kakor da ne bi vedeli kam, stoje nekaj časa na oglu. Dež polagoma prši. Mirno hite ljudje in se spoštljivo umikajo. Tema počasi pada na mesto. Ravno se poslavljajo, ko prihiti preko ceste Ravnatelj in za njim detektiv.

»Hvala Bogu, tu so! Gospod detektiv! To so tisti trije blazneži, ki so pred desetimi leti pobegnili iz blaznice. Saj se še spomnite? Prosim Vas, da jih takoj aretirate!«

(Nadaljevanje na str. 89.)

O SLIKARJU FR. MIHELICU

Dr. Stane Mikuš

Fr. Mihelič: Slikar.

takega, kar bi že od daleč naznačevalo njegov poklic. Romantični slikar, z levjo grivo, črno pentljo, belih, nežnih rok in vnamarne elegance Mihelič nikakor ni, nasprotno je na njegovi pojavi nekaj preprostega, vsakdanjega. Je človek iz naroda in sicer kmečkega, z izrazito skupnostno tendenco. Pregelj bi našel na njem pečat usodne tolminske krvi. Malobesedni, pikri slikar šele ob večkratnem srečanju vsaj nekoliko pusti »do sebe«. Občutiš, da imaš opraviti z dobrim »blagom«, ki pozna svet in umetnost. Njegov obraz bi bil preprost, ko bi mu krepka brada, močne poteze lica in izrazite oči ne dajale videz nečesa asketskega. Mnogo samoodpovedi, bridkosti, neizpolnjenih nad, toda obvladanih po siloviti volji, počiva v tej glavi, se razliva po telesu in ustvarja tako tipično osebnost, kar se mimo ironičnega, jedkega mišljenja razodeva tudi v udržanih, skopih gestah in v ljubezni do samote. Te vrste ljudi sem srečal doslej le v konviktih in samostanih. Toda pustimo opisovanje slikarja. To mi more naposled prinesiti le njegovo zamero, vi pa ga boste vkljub mojemu opisu na cesti itak zgrešili. Oglejmo si rajši njegovo umetnost.

Odprimo Dom in svet iz leta 1950. Tu je objavljena Miheličeva »Roža na oknu«, ki je, mislim, eno njegovih zgodnjih del. Upodobljeno je okno, na katerem stoji vaza in v njej čudne, pravljicne cvetlice. Skozi okno je viden razgled

Rast umetnostnih rodov je podobna rasti gozda. Pod starimi velikani se žilavo razvija mlada podrast, ki bo nekoč zamenjala staro drevje. Gozdno mladikove je pa, kakor ljudje, nima v enaki meri razvite vitalne sile. To ali ono drevesce zraste više kakor ostala, zopet drugo se nasloni na starejše deblo, nekatera pa celo uničijo sence starih orjakov. Blagor tistemu, ki si v svojem zdravju zna priboriti prostor življenja. Iz takih vzrastejo novi gozdovi. Prav tako je v umetnostnem življenju. Mladi umetnostni rodovi, ki si iščejo svoj smisel življenja in dela, ne rastejo enako. Ta ali oni utone v krnicah posnemanja, neiskrenosti in slabokrvnosti in le krepki možje dosežejo bregove prave umetnosti.

Med mladim umetnostnim rodom današnjega časa je gotovo najbolj svojska pojava slikar Fr. Mihelič, ki se že danes krepko dviguje nad nivo ostalih umetnostnih oblikovalcev. Ta nekam samotarska in vase zaprta postava zasluži, da jo nekoliko natančneje spoznajo tudi bralci »Obiska«. Nič ni na Miheliču

v nočno krajino, na strehe hiš, ki so osvetljene od krajca lune. Dvoje prosojnih zaves pada v nabreklih gubah ob cvetovih kakor težke sanje. Nekaj zasanjanega, toda tudi trpkega počiva v misli te podobe. Rože, se zdi, so ob luninem svitu vzcvetele in skrivnostno prosevajo skozi tkanino zaves. Okenska polica, mrtva stena sobe, mračno ozadje hiš in temnega neba izražajo silovito zapuščenost, žalost, morda domotožje mladega umetnika. Na vsak način pa je že ta podoba odkrila prvine Miheličeve umetnosti. V okviru sodobnih lahkotnih podob, ki so rade pele o ljubezni in sreči življenja, ali pa tudi težkih slik, ki pa niso mogle skriti lahkkih zamisli in spočetij in so zaradi tega plehko izzvenele, je bilo Miheličičevo delo novost. Novost, ki je obetala ob poroštvu mladosti njenega očeta dati naši umetnosti dobrega umetnika. In v resnici, tisti, ki je tedaj postal pozoren na mladega slikarja, v svojih nadah nikakor ni bil ogoljufan. Prav tako pa ni bil v svojih mladih sanjah ogoljufan umetnik sam, čeprav so leta, ki so sledila, bila bolj njegova bolečina kakor pa veselje. Vendar, komur je dano, da je umetnik po srcu in duši, se na to ne more in ne sme ozirati. In Mihelič je ustvarjal ali bolje rečeno zdvajal. Delo, ki je nastalo po akademskih letih, je polno žgoče problematike, oblikovne, vsebinske, svetovno nazorne, skratka, to delo, ki je pristno in do kraja doživeto, je verna slika neutrudnega in asketskega iskanja za lastnim umetniškim obrazom. V tem času so nastale litografije, ki so razstavljene v Narodni galeriji v Ljubljani. Spominjam se »Lastne podobe«. (Slikar se je upodobil v svojem ateljeju.) Tiha zadržanost, ubrana na mladosten, čustven ton »Rože na oknu«, se je umaknila skoraj obupni žalosti. Geometrično začrtani, začarani svet, v katerega je hotel analizirati umetnik svoje čustvovanje in hrepenenje, je prinesel v njegovo dušo odmev gluhe žalosti in nezadovoljstva. In

Fr. Mihelič: Domačija na Barju.

zopet je gnal demon ustvarjanja slikarja po strmi poti umetnosti naprej. Risbe s tušem, pokrajin, so v črno-beli govorici skušale izsesati njihovo bistveno podobo. So to trpke in otožne krajine žag, mlinov, pokopališč. K demonu ustvarjanja se je pridružil drugi, nevarnejši: demon zdvajanja, žalosti. Toda Mihelič je doma v tistem kraju, kjer se je skozi siva stoletja ohranila pesem »o žeganem britofu«. Srednjeveška himna o enakosti vseh ljudi pred večnostjo. Himna zadoščanja malega tlačana, ki je videl umreti velikega graščaka. In onstran smrti, v mrtvaškem plesu smo enaki vsi. Ta pesem je zbudila zavest enakosti in ta je razvila klico življenjskega optimizma. In v Miheliču plapola močan plamen zdrave, trdoglave vere, ki mu pomaga v najtežjih urah. Tedaj je Mihelič iskal in našel: čudoviti, življenja polni svet Pietra Brueghela st.

Mnogo se govori o tem srečanju, celo z umazano namero. Vendar je le eno resnično. Pri tej čudoviti stari umetnosti je našel Mihelič tisto, kar je sam že od nekdaj slutil in oblikoval v najbolj mračnih dobah svojega ustvarjanja: pri tej neizmerno lepi umetnosti je slikar našel pot do narave kot veseljstva, v katerem so združeni nebo in zemlja in narod kot občestvo ter človek posameznik. Od osebno omejenega sveta problemov se je pred slikarjem nenadoma odprla brezmejna narava v večnostnem menjavanju svojega obraza in namesto posameznega človeka je zagledal pred seboj narod, človeštvo, tesno povezano z materjo zemljo. Ob tem mejniku se je umetnik ustavil. Nastale so slike »Romanje na Ptujski gori«, »Kurentova smrt«, »Puste« in mnoge druge. Blagoslov zemlje veje iz sodobnega Miheličevega dela. Tiste zveste zemlje, ki redi človeštvo tisočletja in še čez. Ki daje narodom življenje, obliko, zavetje. In našemu narodu prelepa mesta, vasi, polja, gozdove. Miheličeva umetnost je le še apoteoza te vesoljne narave, prenesena skozi oblike naše zemlje. Življenju in nehanju ljudi oblikuje France Mihelič kot okvir temačne, mrzle zimske in spomladanske dni. Ko se zdi, da se je ustavil čas, in leži žalost na dušah kakor gosta, vlažna megla. Tedaj se zdi početje drobnih

Fr. Mihelič: Dolnje njive.

Ljudi še bolj neznatno, še bolj nekoristno. Kakor prikazni korakata mimo vasi groteskni postavi Kurentov. Kam vodi njuna pot? Eden od njiju je iztegnil desnico, negotovo, brezciljno. Njuna pot vodi do konca sveta. Himna o enakosti in večnosti poje o bogataših tega sveta in o beračih. Tole je Miheličev berač! Bitje, ki ni skoraj več podobno »človeku«. Ubogo, bedno, kakor naplavina na prou. To je hotela usoda, družba, kdo bo rekel pravo? Vendar je nekaj v njegovem pogledu, nekaj neizrečenega, nekaj skrivnostnega.

Taka je umetnost Franceta Miheliča. Prav za prav ni taka, je večja in boljša, to, kar sem napisal, je le bežni profil.

Fr. Mihelič: Berač.

NAŠE STOLETJE

(Nadaljevanje s str. 87.)

»Vi, vi...! Kaj se drznete?« prične Časnikar. »V imenu kulture, v imenu obstanka Evrope, vas rotim, gospod detektiv, da takoj aretirate tega blazneža! Saj vendar vidite, da blazni!« nadaljuje pomirjeno. »To so vendar gospodje Slikar, Pesnik in Pedagog...«

»Poznam, poznam, gospod Časnikar! Od kod ste prav za prav vi?« se obrne detektiv k Ravnatelju.

»Kaj ste vsi znoreli? Tudi ta,« pokaže na Časnikarja, »je bil pri njih v norišnici!«

»Toda gospod detektiv, saj me vendar poznate, odkar sem v tem mestu! Prosim, odpeljite ga!«

»Mene? Mene? Jaz sem ravnatelj blaznice in najbolj pameten človek na svetu, če jih je sploh še kaj...«

»Kakor vsi!« zašepeta Slikar detektivu.

»Prvi znaki...« se nagne Pesnik k Pedagogu.

»Jaz sem ravnatelj blaznice, slišite...«

»Saj zato vas pa peljem tja,« pravi detektiv in pomigne stražniku.

Kmalu je zopet vse mirno. Slikar, Pesnik, Pedagog in Časnikar stoje še vedno na oglu. Drug drugega gledajo, kakor gleda človek, če se mu prigodi na cesti ne-ljub dogodek.

»Torej jutri!« prekine Slikar mučen molk.

»Dobro!« odvrnejo tiho vsi in se zgube vsak v svojo stran. — Dež še vedno škropi...

Če že ni kirurgiji usojeno, da bi imela srečo v romanu, morda ni čisto tako z romanom v kirurgiji.

Kirurgi ženskam niso zoprni; rekli bi celo, da jim je namenjeno zlahka zmagovati nad žensko dušo, posebno še zdravnikom za ženske bolezni ter porodničarjem.

Za te srečne tovariše velja pregovor: »Kdor hodi v mlin, se opravi.« Zgodi se, da zaradi vednega približevanja ženskam in zaradi dolgega zdravljenja nazadnje ostane košček srca načet. Roman se po navadi začneja s hvaležnostjo, ta se pa konča s kakim globljim, nežnejšim ali vznemirljivejšim čustvom. Včasih gre za majhno muho kake bolnice, prav majhno muho, ko ne moreš odreči, ne moreš, da ji ne bi ustregel... zakaj, saj je nekje na nebu zapisano: »Kar ženska hoče...« In tako se hvaležnost včasih razbrsti v malce spolzek romanček, podoben pripovedi gospoda Giovannija Boccaccia, včasih pa v zgodbo, čisto in sladko kakor vonj po vijolicah ali po vaniliji.

Kdo izmed kirurgov nima majhne prigode, da bi jo pripovedoval, ali bolje, da bi jo spravil v skrivališče svojega spomina? Kdo nima mladostnega spomina, da ga bo božal in obnavljal, ko bo imel sive lase? To so prijetne strani, ki oplešujejo knjigo življenja, že samo po sebi tako sivo in žalostno.

In tako se tudi jaz lahko postavljam (a beseda je, kakor vidite, nekam neprimerna in netočna) z zaljubljenjo zgodbo, za katero čutim skušnjavo, da bi jo povedal, če vas ne bom dolgočasil; toda povedal jo bom polglasno, pritajeno, kakor pravijo goslarji, kakor se spodobi tistemu, kar vam v duši spet obudi vonj po oddaljenih, izgubljenih pomladih. In ne bojte se, da bi nas slišala moja žena, zakaj za storijsko in za njen konec čisto dobro ve. Je pa to tudi tako nedolžna prigoda, brez greha, da je skoraj podobna sanjam zavodarja... Niti moji otroci ne bi mogli ob njej zardeti.

Bilo je torej v začetku mojega kirurškega delovanja, ko so me nekega dne po telefonu poklicali v velik hotel zaradi spahnjene noge. Peljali so me v razkošno sobo, ki je bila vsa v čipkah in vonjavah. Na snežno beli postelji sloni mlada, ljubka ženska postava. Gospa se je vprav vrnila iz glasbene šole, a ko je stopala z voza, ji je spodrsnilo in se je pobila na členku desne noge.

Pazljivo pregledam: res je noga tam v gležnju prav grdo spahnjena, zdi se mi pa, da ni zlomljena. Nogo za silo obložim in obvežem, naročim, naj jo pregledajo z žarki, in poskrbim za nadaljnje zdravljenje. Zdravljenje je trajalo nekaj mesecev zaporedoma, zakaj najprej je bilo treba čakati, da je poteklo razdobje negibnosti. Potem je bilo potrebno drgnjenje in gnetenje; ko je bilo konec tega, se je zdelo potrebno okrepevalno zdravljenje, ki je dobivalo različne oblike in ki ga ni bilo nikdar konec... Najprej smo vbrizgavali železo, potem forgenin, potem bioplastin.

Mlada gospa je hotela, naj jo zdravim, ne da bi gledal na čas in ne da bi hitel; meni pa, da povem po pravici, ni bilo ravno neugodno skrbeti za njeno zdravje. Kazala je tako zaupanje, bila je tako prijazna... A kdo je bila? Nisem nič vedel in se tudi nisem nikdar vprašal. Bolnica, pa mir besedi; bolnica, za katero sem skrbel. Ko bi ozdravela, bi bilo moje naloge konec. Iz nekaj nepremišljenih besed, ki sem jih pobral nehote, sem zvedel, da je prejemale pisma na ime Sonja Janowska. Ali je pa to bilo njeno pravo ime? Prijateljice so jo klicale za »princesse«, ker se je zdelo, da je žena nekega poljskega kneza, od katerega se je bila ločila pred več kakor letom dni.

Težko bi bilo reči, kakšne narodnosti je prav za prav bila, zakaj italijanščino je govorila kakor Italijanka, francoščino kakor Francozinja, angleščino kakor Angležinja, nemščino kakor Nemka. Treščila je bila v

Milan kar tako, kakor padajoča zvezda, in se bavila z godbo, s književnostjo, s pesništvom in z gledališko umetnostjo. Pogovarjati se z njo je bilo nad vse prijetno, zakaj o vsem je govorila prijazno, kazala je obsežno omiko in je z izbrano ljubeznivostjo pustila, da si ji ugovarjal. Poznala je veliko dežel iz potovanj, a kadar je govorila, se ni nikdar ustavljala pri nobeni s posebno vztrajnostjo ali z vidno ljubeznijo. Živela je kar se da sama zase, nedostopna, vzvišena nad slehernim presojanjem, nad vsakim sumom.

Obiskovala je samo književne in umetniške prireditve. Bila je krasna mlada stvar: visoka, elegantna, ponosna, skratka kraljica. Oči je imela sinje, globoko sinje, toda polne domišljije, romantične, sanjave. Kadar je šla na sprehod, so se ljudje obračali za njo in jo gledali, zakaj zdelo se je, da jim govori: občudujte me! Kadar pa je s svojimi sinjimi očmi pogledala, se je zdelo, da govori: ljubite me! Tako so pravili vsi, a jaz sem tiste čase imel preveč posla, da bi bil opazil. Bilo je v dneh slovitega Parravicinijevega razpisa. Slo je za tisto nagrado za izpopolnitev v trebušni kirurgiji. Nagrada bi mi bila omogočila, da bi bil kot pobožen romar obiskoval najslavnejše učene bolnišnice in občudoval najbolj znane ustvarjalce kirurških junaštev. Za tedaj je to bil moj sen in privid, ki je izčrpaval vsa poželjenja mojega duha in srca. Nisem imel časa in možnosti na pretek za druge utvare ali zapeljivosti.

Nagrado sem dobil in odpotoval. Odhod je pretrgal sleherni skrb za mojo prijazno, zavidanja vredno bolnico.

*

Mesec dni kasneje.

Bil sem v Lausannei in sem prebival v zelo skromnem gostišču v Cité Devant, prav blizu bolnišnice Hôpital Cantonal, kjer sem vneto obiskoval Rouxjevo učno bolnišnico. Ostajal sem tam vse dopoldne ter se udeleževal operacij. Ko je zvonilo, sem se vrnil v gostišče na obed, toda glava mi je bila še med oddihom polna tehničnih načinov ter operativnih inaič.

Neko dopoldne je bilo posebno dolgo in zanimivo, pa sem se bil nekaj zakasnil. Moja dobra in stara madame Lepage, gospodinja v gostišču, me je čakala nepotprežljivo, da bi mi izročila skrivnostni zavitek, ki je bil pravkar prišel s posebno pošto.

Odvil sem zavoj in sem ves presenečen zagledal v njem krasno košarico čudovitih vijolic z Riviere, na vijolicah pa debelo pismo: šestnajst strani, napisanih v najčistejši francoščini. Pravi roman! A kaj roman, pesnitev!

Moja lepa in skrivnostna varovanka, mlada gospa Sonja Janowska, se je najprej opravičevala, da piše po francosko, zakaj samo v tem jeziku mi more kar najslajše reči: »Je vous aime — ljubim vas«. To je ponavljala na šestnajstih straneh ter razčlenjevala razloge za svojo ljubezen. Ljubila me je (moram povedati, dasi ne vem, ali mi je to v pohvalo ali v kaj drugega?) zaradi moje globoke resnosti, zaradi neomejene ljubezni do učenja, zaradi vdanosti, ki sem jo kazal do človekoljubnega poslanstva. Občudovala je v meni moč volje in požrtvovalnosti ter vero v vzor. Dejala je, da vidi v meni moškega (lahkovernega, si bo mislil hudomušni bralec!), prav zares »različnega« od vseh, kar jih je poznala do tedaj. Zato bi mi hotela posvetiti svoje življenje. Če bi jo poklical, bi takoj odšla, bi se mi pridružila v Lausannei in bi ostala za vedno z mano, zakaj združiti hoče svojo usodo z mojo... Podpirala bi me v življenjskih bojih, mi dajala poguma in mi pomagala, da bi dosegel svoj vzor...

Ko sem prebral pismo do konca, sem čutil, da me zapušča moči. V duhu sem videl to prelepo tujo stvar,

ki je je bila sama pesem, razkošje in nežnost, kako zaljubljeno hodi ob strani ubogega in neokretnega doktorčka, ki se lovi za življenje. A to je bil sen, norost!...

Zaprli sem oči in zdelo se mi je, da vidim polom: polom svoje življenjske poti, odtegnitev od učenja, za katero sta bila potrebna največja vedrost in pokoj, gospodarski polom. Zdelo se mi je, da je vse postavljeno na glavo, da vse razpada!

Treba je bilo odgovoriti takoj, z obratno pošto, in prositi prijazno vilo, naj me ne skuša, naj me pozabi, naj me pusti v suhem učenju, v mojem trdem delovanju, v moji samotni, v mojem uboštvi. Ko sem premišljal o pismu, sem čutil, da se ji moram zahvaliti za presladke besede, ji zagotoviti, da sem ji ganljivo hvaležen, a zarotiti jo, naj mi ne prikazuje sanjarskih obzorij v nedosegljivih prividih.

To sem hotel pisati z obratno pošto in sem se vsaj desetkrat spravil na delo, a desetkrat nisem znal napisati drugega kakor nekaj neumnih in plehkkih vrst. Zato sem vrgl pero v kot ter ljubosumno uničil tisto nevarno zaljubljeno pismo. In pismo, roman in pesnitev niso dobili odgovora...

Izginile so tudi prelepe vijolice z vonjem, ki me je opajal in me skušal. Dal sem jih stari madame Le-pagevi, ki ni še nikdar videla tako lepih v tako hudi zimi. Bila je enchantée — očarana in jih je naglo tekla darovat svoji mali Materi božji.

Tako se je prigoda končala.

Vrnil sem se k učenju, k bolnikom, k dolgim in utrudljivim kirurgičnim sejam. Toda nekaj časa sem bil kakor odsoten, kakor da sanjam. Kadar sem prisostvoval drznim Rauxjevimi operacijam, je bila moja misel drugje. In ko sem v presledkih med različnimi posegi stopil k širokim oknom v vseučiliški učilnici ter se skozi steklo čudil prekrasnemu razgledu na Savojske Alpe, ki so obdajale sinje Lemansko jezero, sem videl tiste globoke, domišljije polne, romantične, sanjave oči.

Ko sem se v vračal domov k obedu, se skoraj nisem drznil vstopiti, zakaj bal sem se, da jo bom dobil tam, in sem v strahu mislil, da bi bilo z mano konec, če bi prišla, zakaj ne, ne bi se mogel upirati.

Sinje in globoke oči so me spremljale nekaj časa v Lausannei in videl sem jih še v globokih vodah Oceana, iznad ograje na ladji, ki me je malo za tem peljala v Ameriko. Potem me je zajel vrtnec novega sveta in me zmedel. Tedaj sem se čutil na varnem.

Ko sem se vrnil, nisem več mislil na to.

Nekega dne sem dobil iz Varšave kartico, na kateri je bil samo dan in podpis.

Bila je ona! Ni sporočila ničesar, pa sem le vedel, da se me še spominja in da mi je okrutni molk od-pustila...

Gotovo je mislila, da imajo kirurgi srce iz kamna... Potem ni bilo ničesar več.

Hodil sem dalje po svoji poti in kronal svoje življenje z rodbino. Nato je prišla vojna. Od sanjave, čustvene prigode ni ostalo nič drugega kakor čist spomin.

Mislil tudi, da tiste presanjarske gospe ne bom več videl. A skrivnostni občutek mi pravi, da bo te vrste brala, in ko jih bo prebrala, bo morda huda name.

Res, ne bi bil smel razkazovati tako zaupnih spominov. Moral bi jih bil varovati prav na dnu zavesti, v najbolj skritem kotičku srca. Toda nisem se znal upirati skušnjavi, da bi jih povedal, zakaj ko sem jih pripovedoval, se mi je zdelo, da vse znova preživljam. Sicer pa sva zdaj stara in najini poti tako različni, da se ne bosta nikdar več srečali... In je prigoda tudi tako čista, tako nedolžna in brez greha, da je podobna sanjam zavodarja. Nihče ne bi mogel ob njej zarzdeti, zakaj še vedno dehti po vrtnicah in vijolicah... diši prav tako kakor tiste zimske vijolice, ki so onega ledenega februarkega jutra prišle v Lausanneo in ki so po čudnem naključju končale prav na oltarju Device.

(Odlomek iz knjige »Kirurgovo življenje«, ki je aprila izšla v zbirki »Naša knjiga«, založba Ljudske knjigarne v Ljubljani.)

Rešitev ugank v 4. številki

1. Vsak izmed štirih sinov je potreboval 112 m lesa za ograjo. (Prvi: $2 \times 28 + 2 \times 28$; drugi: $2 \times 25 + 2 \times 31$; tretji: $2 \times 22 + 2 \times 34$; četrti pa $2 \times 19 + 2 \times 37$.)

2. Siromak je razrezal svojo salamo v 29 dneh.

3. Izrežeš košček papirja, ki mora biti prav tako velik kakor novc in ga položiš na novc. Potem držiš novc vodoravno (papir je seveda zgoraj!) in spustiš. Papir bo z novcem vred v istem času dospel na tla. — Mnogi reševalci so pa papir in novc spuščali v brezračnem prostoru in ker taki rešitvi fizikalno ni oporekati, je tudi ta rešitev pravilna. Vprašanje je le, če je verjetno, da bi Pepetov sinček, ki ni vedel, kaj je težje, ali kilogram vate ali kilogram železa, vedel o padcu v brezračnem prostoru.

Vse uganke so pravilno rešili:

Klemenčič Ema, Lokar France, Sega Vinko, Eriavec Karel, Sink Matija, Simčič Zorko, Petrač Lojzka, Sluga Ivanka, Čop Polde, Horvat Jože, Kurbus Armin, Rosina Drago, Vider Ciril, Mikunda Franc, Tribušon Tone, Golouh Polde, Certalič Josip, Lipovšek Anton, inž. Simčič Mirko, Nečima Albin, Leskovar Ludovik, Polutar Rado, Pribovšek Ciril, Kotačnik Drago, Točar Ludovik, vsi Ljubljana; Jančar Mara, Zalna p. Višnji gori; Hribar Mici, Ponova vas p. Grosupljem; Semraje Janez, Logatec; Peterlin Blaž, Novo mesto; Zupan Zdravko, Ribnica.

Manj ugank so pravilno rešili:

Fugina Saša, Stopar Cene, Klančnik Cvetko, Belin Adela, Lampe Fortunat, Mislej Pavel, vsi Ljubljana; Konec Rado, Nova vas p. Rakeku; Palčnik Gabrijela, Vrhnika; Bačnar Drago, Novo mesto.

Nagrade so dobili:

Klemenčič Ema (Grazia Deledda, Golobje in jastrebi); 2. Nečima Albin (A. Munthe, San Michele); 3. Polutar Rado (Urban, Zivi bič); 4. Pribovšek Ciril (Jammes, Gospod Ozeronski); 5. Fugina Saša (Durych, Marjetica); 6. Bačnar Drago (Streuvels, Hlapec Jan).

Rešitve ugank in problemov v 5. številki pošljite do 10. junija na: Uredništvo Obiska (uganke ali šah), Ljubljana, Kopitarjeva ulica 6.

Reševalce čaka spet nekaj lepih knjižnih nagrad.

Rešitev šahovskega problema v 4. številki

Problem št. 55.: 1. Dh8! (grozi 2. Sa3:)

Na 1. ... Dh8: pride 2. Sb3+

Na 1. ... d5 pa sledi 2. Šd4 in mat v tretji potezi je neogiben.

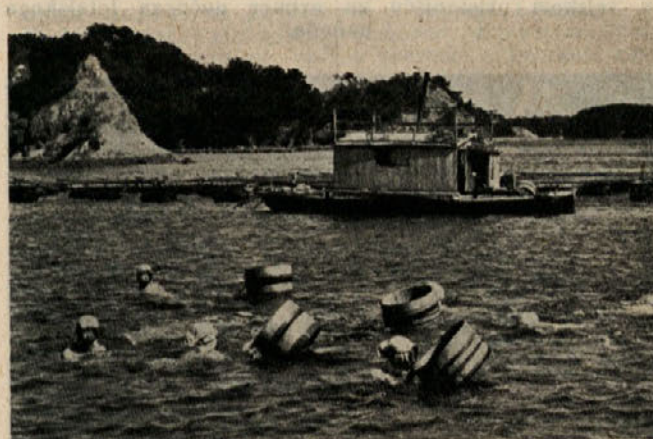
Pravilno so rešili:

Klobovs Anton, Basaj Vladimir, inž. Simčič Mirko, Lipovšek Anton, Certalič Josip, Golouh Polde, Rosina Drago, Kurbus Armin, Horvat Jože, Simčič Drago, Klemenčič Ema, Sluga Ivanka, Lokar France, Sink Matija, Kern Franc, Golob Peter, Kastelic Franc, Resnik Irena, Krulje Pavle, Pogačnik Kristo, Trobeljnik Pavel, Mejaš Franc, Cvirnik Peter, vsi iz Ljubljane; Buda Stane, Vel. Poljane.

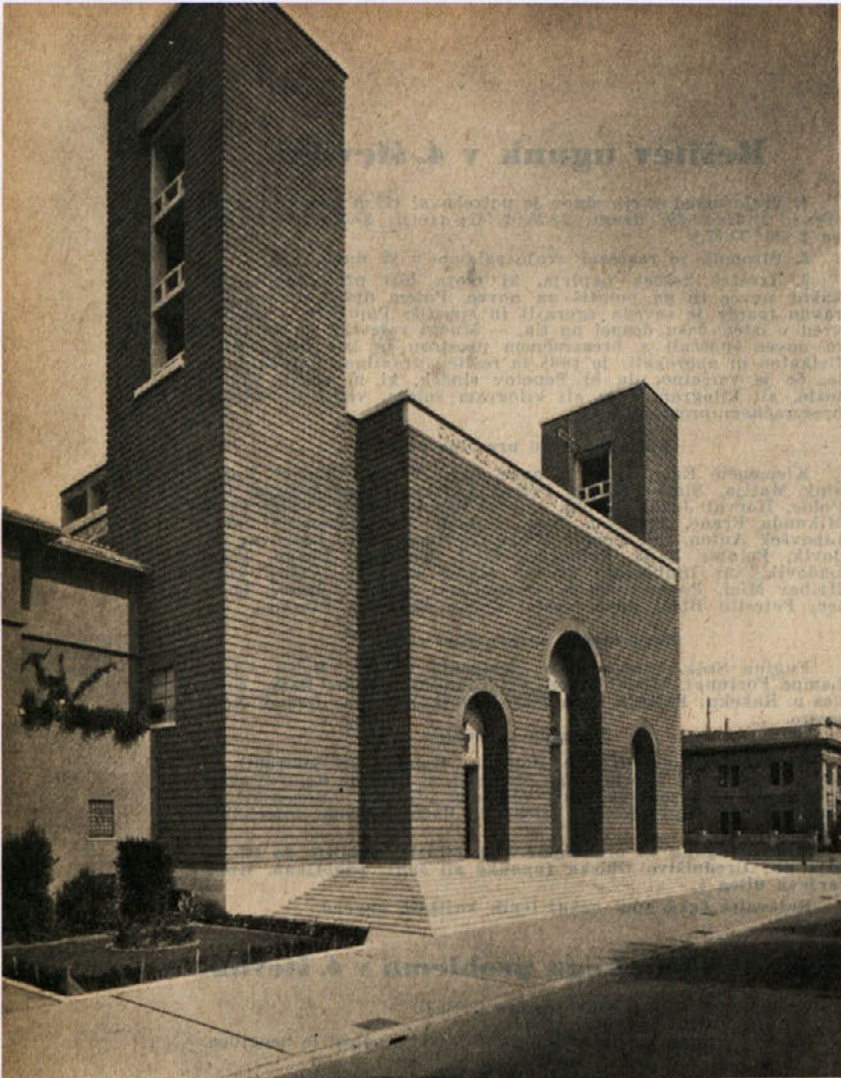
Nagrado so dobili:

Trobeljnik Pavel, Mejaš Franc, Cvirnik Peter.

Urednikova torba: T o n e. Lj. Problem bom pregledal in, če bo primeren, tudi priobčil. Hvala in lepo pozdravljeni!

Lov na biserne školjke. Školjke gojijo tri leta, jim vtisnejo v meso drobne steklene jagode in jih pustijo v morju štiri leta, da izcejajo bisernino. Potapljači so po večini ženske.

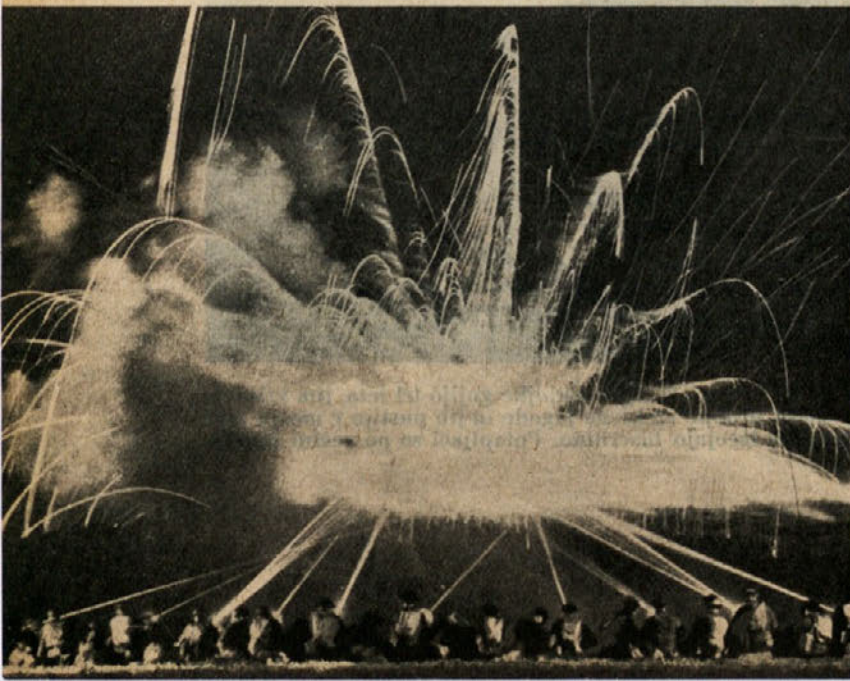

Iz novega cerkvenega stavbarstva: cerkev v Littoriji.

Dve sliki iz vroče Afrike: zgoraj arabska prodajalca golobov v Tripolisu; spodaj arabska lončarja in njihovi izdelki v Tunisu.

Ognjemet za zabavo? Ne, temveč resne vaje gasilcev v velikem pristanišču za primer nočnega letalskega napada.

ZAKRINKANI DOBIRAVA

O ČARU IN GROZI, VZVIŠENOSTI IN SMEŠNOSTI KRINK

NIKO KURET

Narodoslovje, starinoslovje in zgodovina nam poročajo o krinkah najrazličnejših plemen in vseh časov. Narodoslovje raziskuje razne narode. Pri mnogih, ki so ostali na prvobitni stopnji omike, ugotavlja do današnjega dne rabo krink, tako v Avstraliji, v Severni in deloma tudi Južni Ameriki, po posameznih predelih Oceanije, deloma v Afriki in severni Sibiriji. Starinoslovje in zgodovina odkrivata krinke v prvobitni dobi mnogih, pozneje visoko kulturnih, izumrlih ali še živečih narodov. Narodopisje pa pozna celo pri sedanjih kulturnih narodih ostanke krink iz davnih, pozabljenih dob njihove prvobitne kulturne stopnje. Stare krinke se niso ohranile le v odmaknjenih predelih, ampak živijo celo sredi sodobne civilizacije. Njihov prvotni pomen sta v ljudstvu že neznan ali vsaj zbledela. Na najboljši poti so, da postanejo zgolj — pustna norčija...

Od bogoslužne krinke prvobitnega človeka do krinke za moderno maškerado pa je dolga, dolga pot.

Krinka izvira iz totemizma. Kaj je totemizem? Totemizem je pri prvobitnih narodih razširjena vera, da imata kak plemenski rod in kaka živalska vrsta isti izvor, istega »prednika«, in da zato obstajajo med pripadniki tistega rodu in med živalmi tiste živalske vrste mistični odnosi. Znak te vere je totem. Totem je steber, ki ga krasi na vrhu podoba ali simbol »prednika«. Od vrha do tal pa pokrivajo steber podobe prednikov v obliki krink. Tako je totem tudi nekak rodoslov kakega rodu.*

Krinka na totemu je več kakor podoba prednika, katerega predstavlja. V krinko vstopi demon prednika, potem ko se je umiril in privzel božanski značaj.

Se več. Kdor si krinko nadene, v njem se demon utelesi, v njem oživi božanstvo. Za obojim hrepeni prvobitni človek, želi se združiti s predniki, želi se potopiti v božanstvo. S tem pa preneha biti krinka zgolj podoba in postane bogoslužna svetinja.

V dve smeri gre posled njena uporaba. Z njeno pomočjo zarotijo demone, da jim pomagajo pri lovu ali na vojski. Krinka pa je tudi simbol tajnih moških združb in ima važno vlogo pri uvajanju mladeničev v moškost.

Maski Agamemnona in Klytaimnestre iz mikenskega zlatega zaklada. (Narodni muzej, Atene.)

* Naziv »totem« izvira baje iz jezika očipejskih Indijancev iz Severne Amerike. Udomačil se je v narodoslovju za to obliko prvobitnega verovanja (totem — totemizem).

Mary Wigman s pozlačeno krinko v »Plesu vešč«

Plesalec, ki nosi krinko, torej kratko in malo je demon, katerega krinka predstavlja. Ne želi biti demon samo po obrazu, ampak tudi po svojem bistvu. Ne premika se zato več kakor človek, marveč stopica, poskačuje in pleše, se vrašča v krinko. Krinka se razodene kot strahoten, tajinstven vir demonske sile, ki prvobitnega človeka res tako prevzame, da pozabi svojo lastno osebnost.

Oblika krink je pri raznih narodih in v različnih deželah različna, kaže pa marsikdaj v krajevno in časovno silno oddaljenih primerih tudi neverjetno sorodnost. — Pomislimo, kako upodablja otrok človeški obraz! Dve piki, pokončna in vodoravna črta. Prav tako riše tudi prvobitni človek. Takšne obraze ustvarjajo črnici v Afriki, takšne obraze vidimo na kremenih iz kamene dobe. Povsod seveda ne ostanejo pri tej skromni obliki. V Kongu obložijo črnici krinko s školjkami, z belimi in višnjevim koraldami. Spet drugje v Afriki obrobijo krinko z mogočno brado iz ločja. Na Borneu in v Novi Gvineji se komaj še razloči človeški obraz; krinko tvorijo leseni plohci, ima včasih velike steklene oči in fantastičen gobec, oborožena je z rogovi in poslikana z najbolj kričečimi barvami. Nekaj posebnega so indijanske maske, ki upodablajo najrajši živalske obraze. — Tudi v gradivu srečujemo razlike: mehiške krinke so lončene, eskimske kozuhovinaste, slavni krinki iz mikenskega zaklada, znana »Agamemnon« in »Klytaimnestra«, sta zlati. — Na drugi strani se čudimo, da ima krinka ameriških Kvakiutlov soroden krokodilski gobec kakor ga imajo prleški kórantí...

V rabi krink nam je ločiti vsaj tri stopnje.

Na prvi stopnji se uporablja krinka pri bogoslužnem plesu. Sveti japonski ples kagura, zlasti tisti, ki so ga izvajali z levjimi krinkami, naj bi bil odvrčal zle nakane demonov. Pueblo-Indijanci še danes ob suši s plesom v krinkah rotijo bogove v gorah, naj jim pošljejo dežja.

Druga stopnja nastopi takrat, ko se istovetnost med demonom in med tistim, ki nosi demonovo krinko, razrahlja. Demoni in božanstva, ki so prvobitnemu človeku sprva tako blizu, se polagoma odmikajo iz človeške sredine in se pomaknejo v nedoločeno bajeslovno daljavo. Nosilec krinke pač hoté in zavestno predstavlja demone in bogove, se v demona ali v božanstvo sam vživi in gledalce s svojo igro prevzame, pri vsem mogočnem in pretresljivem doživljanju pa početje v tej drugi stopnji ne seže preko iluzije, utvare. Iluzija pa je že teater, gledališče!

Nastopi te vrste so ohranjeni do današnjih dni n. pr. na otoku Bali ju. Ples je ostal, toda ni več bogoslužno rotenje, ampak je dobil vsebino, ki jo plesalci-igranci plešejo-igrajo, je torej postal pantomima. Tak ples je »Topeng«, ki prikazuje staro narodno bajko. Kraljevič — odlikuje ga bela krinka, kakršno smejo nositi samo boljari — išče v družbi svoje zveste žene in svojih služabnikov svojega izginulega očeta.

Maski služabnika in kraljeviča z otoka Balijsa.

Služabniki so nekakšni shakespearejski burkeži in morajo gledalce zabavati. Groteskne krinke, ki jih nosijo, so lesene in v svojem načinu prave mojstrovine. Služijo, kakor pravijo, plesalcem v varstvo, da kaki demoni, ki jih je ples morda užalil, plesalcev v zasebnem življenju ne bi spoznali. Zato hranijo krinke le v templjih. — V »opičjem« plesu Vajavongu nastopajo poleg človeških postav tudi postave z opičjimi krinkami, izdelanimi iz usnja in zlata. Vsebina plesa je zgodba o dveh kraljevičih, ki se jima ponudi kralj opic s svojo vojsko, da jima bo pomagal v njunem boju z daljnim sovražnikom.

V japonskem izročilu poznajo več vrst takih maskiranih plesov: gigaku z velikimi, celoglavimi krinkami iz 7. stol., mibu-kiogen s polovičnimi krinkami in že tipiziranimi osebami iz 10. stol., dengaku in saragaku s celimi obraznimi krinkami in spet stalnimi tipi od 14. stol. dalje.

A tudi novi svet, zlasti Mehika, je ohranil take plesne s krinkami do današnjih dni. Tako poročajo o plesu »starcev«, ki ga izvajajo sicer mladi ljudje, a s starčevskimi krinkami. Poročajo o plesu z mrtvaškimi krinkami pred cerkvijo Guadalupske Matere božje na njen praznik 12. decembra. Znanе so »legende«, ki jih plešejo v krinkah v sveti gorski vasi Chalmas.

Vse te in take primere odkriva narodoslovec v strokovnih znanstvenih poročilih. Preprosti bralec se seznanja z njimi v senzacionalnih potopisih iz daljnih dežel.

Marsikdo pa se ne zaveda, da ni treba hoditi po primere v daljno Japonsko, na Bali, v Mehiko in kdo ve kam še.

Alpsko ozemlje je ohranilo polno ostankov prav takih starodavnih krink, ki so spomin na dobo, ko je bilo prvobitno prebivalstvo še na nizki stopnji poganske omike. Takšne ostanke dobimo tudi v drugih predelih Evrope. Pohodi našemljenih postav so se razvili zlasti v »svetih nočeh«, od svetega večera do praznika svetih Treh kraljev, ali pa so se pomaknili v čas med zimo in pomladjo, v predpust. Opis teh različnih krink in obhodov bi dal snovi za poseben spis, zato se v podrobnosti ne morem spuščati. Naj bo njih oblika in pomen še tako različen, s koreninami segajo v pogansko dobo. Kaj čuda, če se je krščanska cerkev v prvih stoletjih misijonskega dela po evropskih deželah tako ostro obračala proti krinkam in šemljenju: sv. Avguštin je nastopil proti njim, sv. Elegij (umrl 692) je obsojal krinke »v telečji in jelenji podobi«, trullanska sinoda (692) je prepovedala sleherno šemljenje. Kljub temu so krinke ostale, šemljenje ni izginilo. Ob krščanstvu so stari poganski običaji žilavo vztrajali. Popustili so tu in tam, omilili svoj vražasti poganski značaj, se v redkih primerih celo prilagodili krščanstvu (prim. samo pojav sv. Miklavža in zlasti parkeljna!), v glavnem pa so ostali.

V območju evropske omike so bili stari Grki prvi, ki so prebredli nam že znano prvo stopnjo v razvoju krinke. Strašna Gorgona, ki je ob pogledu na njeno s kačami obdano slehernik okamenel, je bila premagana. Grška bajka pripoveduje, da ji je Perzej od-

sekal glavo, boginja Atena pa si jo je pritrdila na svoj ščit. Tako se je spremenil totem v umetniški okras. Civilizirani Ateneč bi bil s tem razvoj končal. Toda zunaj na deželi je živelo svojevrstno Dionizovo bogočastje, pri katerem so bili sodelujoči našemljeni v kozle. S tem so se udeleženci — kakor pri tolikih drugih narodih — dvignili na raven božanstva. Krink iz te dobe nimamo ohranjenih, pač pa imamo ohranjene slavne beotske glinaste kipce, na katerih vidimo grozotne krinke s širokimi usti in dolgimi ušesi. Po teh kipcih lahko sklepamo, kakšne so utegnile biti kozlovske krinke Dionizovih častilcev. Iz Dionizovega češčenja se je, kakor je splošno znano, razvilo staroslavno grško gledališče. Iz dobe njegovega viška poznamo znamenite gledališke krinke. Te krinke predstavljajo v visoko kultivirani in stilizirani obliki združitev stare gorgonske krinke z drugotno krinko kozlovskih satirov. Grško gledališko krinko je prevzelo tudi poznejše rimsko gledališče. Velike celoglave krinke te vrste so omogočale razpoznavo oseb na velike razdalje, kar je bilo nujno potrebno. Saj so sprejemala grška in poznejša rimska gledališča na desetisoče gledalcev. Iz istih razlogov je bilo vdeleno v vsako takšno krinko tudi posebno trobilo, ki je glas ojačevalo.

Ko se je v poznejši dobi razbohotila komedija, »mimus«, so se tudi komične krinke razvile v nepregledno vrsto komičnih spak: še danes so nam ohranjene krinke požrešnega kuharja, zaljubljenega gospodka, požrešnega prisklednika-parazita, meseno smehljajoče se priležnice-hetere in še toliko in toliko drugih. Prav ta komedija, ki so jo predstavljali v južni Italiji nesposobni Phlyaki ali v Rimu nekoliko bolj olikani Atellani, je ustvarila komične tipe, ki so preživeli dolga stoletja.

V krščanskem gledališču srednjega veka se je kmalu pojavila komična postava — hudiča, ki je moral prevzeti večno človeške poteze starodavnih in vedno veljavnih burkežev, toliko bolj, ker je uradna oblast stare poganske figure nerada gledala.

Vstajenje antične maske in maske sploh, njen prepod, pa dobimo spet v dobi renesanse. Renesanci vladarji so si privoščili obnovitev starih rimskih zmago-

Starinska rimska gledališka maska.

Maski mladeniča in kuharja. (Glinasta kipca iz Mynise.)

Italijanski karneval. (Po starem beneč. letaku.)

Levo: Tipi iz »Commedie dell'arte«.

Desno: Maski hudičev iz sprevoda pogubljenecv.
(Gotska cerkvena plastika.)

slavnih obhodov (triumphus). »Trionfi« so se pojavili v 15. stol. v Italiji. Sam papež Pavel II. je dal »uprizoriti« po rimskih ulicah po zgodovinskih virih posneti triumf rimskega cesarja Avgusta, kot ga je slavil po zmagi nad Kleopatro. Poleg peštetih drugih »točk« so bili v sprevodu tudi štirje vozovi pojočih mask. »Trionfi« so se razširili tudi po drugih deželah, po Franciji in Avstriji. V naši bližini je bil tak »triumf« vhod nadvojvode Karla v Gradec 1572. Trionfi so se pomikali pod slavoloki in mimo improviziranih odrov z živimi slikami. Po slavolokih in na odrih so predstavljale maskirane osebe razne alegorije. Starodavni vozovi z maskami pa so sprožili tudi nov val vesele maske, ki je dobil svoje najživahnejše torišče najprej v rimskem in florentinskem karnevalu, katerima so sledili karnevali po skoraj vseh večjih južnjaških mestih, kjer so ostali ohranjeni več ali manj do današnjih dni. Bistvo karnevalov v tistih časih dobro zadene J. Gregor, ko pravi: »V dobi, ko je bilo vse prepreženo z zahrbtnostjo in spletkami, je bila neizmerna pridobitev, da si ostal vsaj za nekaj dni in noči nespoznan in si se lahko nekaznovano ponorčeval iz svojega bližnjega...« Bučni italijanski karnevali so odmevali tudi v staroslavnem Dubrovniku. V »Noveli od Stanca« nam je Marin Držić (1520—1567) lepo prikazal dubrovniški karneval. Navdušen občudovalec italijanskih karnevalov je bil tudi Goethe.

V karnevalu je doživel stari mimus svoje vstajenje. Okrog starih, znanih, vedno ponavljajočih se tipičnih mask, ki jim je utirala pot tudi »commedia erudita«, snujoča ob predlogah starih rimskih komedij, ob krepki, učinkoviti šali, z improviziranim besedilom se je tako rodila slavna commedia dell'arte proti sredini 16. stoletja. Zanima nas na tem mestu samo zato, ker je prinesla spet krinko v gledališče. Uporabljala je večinoma polovično krinko, ko je oblikovala svoje komične tipe, ki nenadoma pokažejo svoje prastaro sorodstvo s tipi iz stare komedije rimskih mimov... Naj vam katerega predstavim? Tu je Pantalone, bogati, previdni možak, ki ga je pa kaj lahko speljati na led; nosi dolg plašč, črno čepico in kozjo brado. Ali učeni in klepetavi dottore, ki nosi doktorski klobuk, plašč in pas. In glasni capitano, k pretiravanju nagnjeni prepeač. Preveč jih je, da bi mogel vse naštet. Manjka le osrednji burkež. Commedia dell'arte ga je našla v italijanskem Ribničanu, ki ni nihče drugi kakor iz mesta Bergamo došli Zanni (= Giovanni, Janez), ki dobi ime Arlecchino, v Benetkah tudi Troffaldino in najde svoje inačice v Brighelli, Scapinu in drugih. Znana je Arlecchinova z rombastimi krpami našita obleka. Njegova črna krinka je bila sprva lesena, pozneje usnjena in je pokrivala prvotno ves obraz kakor skodela. Na glavi je nosil najprej čepico, pozneje ga dobimo s širokokrajnim klobukom s peresom ali zajčjim repkom. V roki je imel leseno norčevsko žezlo.

Kultivirana krinka zahodnoevropskega kulturnega kroga je doživela v grško-rimskem gledališču svoj prvi, v commedii dell'arte pa svoj drugi višek. V svojem nastanku se seveda obe bistveno razlikujeta. Krinka commedie dell'arte je nastala iz zgolj posnemanja antičnih mimov v renesančnih trionfih, razrasla se je v pisanih in bučnih karnevalih in ob predlogah učene komedije (commedie erudite), zato je daleč od svojega prazvora.

Razposajeno karnevalsko šemljenje je samo norčava preobleka in vse sodobne »maskare« niso nič drugega. Isti usodi gredo naproti, kakor vidimo, tudi tiste maske, ki so se obdržale kot pravadna ljudska ostalina.

Zalostno je le to, da je dobila bogato tradicijo karnevalskih obhodov po nekaterih velikih mestih v svoje mreže nenasitna pošast moderne reklame. Iz pristnega, neugnanega šemljenja, ki je hranilo še vse čare bogate renesančne preteklosti, je nastala neokusna trgavska zadeva velekapitalističnih mednarodnih tvrdk. — Da se pobahamo: pred leti smo si celo v Ljubljani dovolili majhen eksperiment v tem duhu... Ampak je, hvala Bogu, žalostno propadel...

In vendar se zdi, da čaka krinko novo vstajenje. Vrača se namreč spet tja, kjer je bilo včasih njeno mesto, v gledališče.

Videl sem krinke v sodobnem gledališču prvikrat 1930, ko sem gledal v Monakovem pretresljivi Thalhoffov »Totenmal« (dramatisch-chorische Vision für Wort, Tanz, Licht). (Glej sliko pri naslovu članka.)

Z zlato krinko je plesala tudi Mary Wigman, ki sem jo videl ob isti priliki. Navidezno toga brezobzirnost take krinke oživi zlasti v moderni odrski razsvetljavi do pošastne mimike, ki daje slutiti tudi civilizirancu 20. stoletja pravadno grozo prednikov, zročih v totemske krinke in trepetajočih pred neznanimi silami...

Veliko odkritje za mednarodno občinstvo so postali tik pred sedanjo vojno pariški »Comédiens Rou-tiers«, igralska skupina francoskih skavtov. Vodil jih je znani Léon Chancerel, ki si je pridobil svetovno slavo tudi kot vodja svojevrstnega otroškega gledališča v Parizu, nazvanega »Théâtre de l'Oncle Sébastien«. Chancerel je v obeh svojih skupinah, ki sta nastopali vzporedno, oživil tradicijo italijanske commedie dell'arte, kakor jo je poskušal oživiti tik pred izbruhom prve svetovne vojne 1914 tudi Nikolaj Evreinov v svojem moskovskem »Teatru starem«. Chancerelovi igralci — in po njegovi pobudi vsi francoski skavti — igrajo dosledno v slogu italijanske komedije s polovičnimi krinkami in s podrobno izdelanimi plesnimi prvinami. Njihova turneja po Nemčiji je bila odkritje za nemško kritiko.

Dolga je pot od totemske podobe do sodobne odrske krinke.

Če ju prebudimo, zaslutimo kakor daven spomin in se — čeprav nejasno — zavemo tajinstvenih vezi, ki družijo rod z rodом nazaj do sivih davnin...

Živobarvne jopice

k enobarvnim oblekam in krilom so še vedno v modi, letos še bolj kot lani, ker so se izkazale za res praktične. Npravite jih lahko iz kakega starega spomladanskega plašča, čeprav zelo obnošenega sukniča. Le malo pregledite omare, gotovo boste našle še kaj uporabnega. Pa tudi če se odločite za novo blago, vam ne bo treba dati toliko točk kot za celo obleko ali kostum, odlegla pa vam bo taka pisana jopica še bolj, ker jo boste lahko nosile k več oblekam hkrati. Naša slika prikazuje šest modelov, ki so napravljeni iz enobarvnega črtastega ali karirastega blaga, vse je letos moderno; glavno je, da je dobro krojeno in da se poda vaši postavi.

1. Široka, ohlapna jopica, primerna za vsako postavo, ima ležeč ovrtnik in velike žepa, ki so okrašeni z drobnimi živi.
2. Preprosta športna jopica je krojena čisto po životu. Drobní reverji in dva našita žepa sta edini okras tega mladostnega modela.
3. Mladostna jopica iz živo pisanega karirastega blaga se bo podala tudi k športnim poletnim oblekam. Zapenja se na en gumb in ima po dva zanimivo našita žepka na vsaki strani.
4. Klasično krojena športna jopica iz grobo karirastega blaga je napravljena iz starega moškega sukniča.
5. Lahka jopica brez ovrtnika je na hrbtu malo nabrana, Pas je samo zadaj.
6. Zelo dolga jopica iz mehkega volnenega blaga ima vsit pas in štiri velike našite žepa.

Letošnji klobuki

se razlikujejo od lanskih zlasti v tvorivju. Slamniki so postali že precej nemoderni, razen čisto širokih modelov za poletje. Spomladi pa si vsaka izmed nas kupi rajši klobuček iz klobučevine, katerega bo z majhnimi spremembami lahko nosila vse leto. Kajti bleščeči slamniki, ki je bil do zdaj vsako pomlad velika želja sleherne izmed nas, je primeren le za lepe sončne dni, k novemu kostumu ali plašču. Klobuk iz klobučevine ali preprost turban iz mehkega jerseyja pa lahko nosimo ob lepem in gredem vremenu, za športne in praznje prilike. Da pa klobuk ni videti preveč skromen ali celo dolgočasen, moramo izbrati poleg vedno elegantne črne eno izmed letos tako modernih pastelnih barv. Najmodernejši barvni odtenki, kakor gorčično rumena, bakreno rjava, lešnikovo rjava in peščena se podajo prav tako plavalaskam kakor črnim. Klobuček lahko tudi okrasimo z ljubkim šopkom temnih vijolic, z mehko svilen pentljo v isti ali kontrastni barvi ali s tankim, komaj vidnim pajčolanom, katerega lahko odzvamemo, ko smo se ga naveličale. Naša slika kaže osem najmodernejših modelov, izmed katerih si vsaka lahko izbere onega, ki se ji bo najbolj podal k obrazu in postavi. Kajti staro pravilo, da vsak klobuk ne pristaja k vsakemu obrazu, velja še vedno. Za majhne in debelušne postave nikakor niso primerni široki in nizki klobuki, in nikar se ne dajte zapeljati, čeprav pristojl tak model vaši vitki prijateljici izvrstno in čeprav vam modistka zatrjuje, da bodo letošnjo sezono moderni le široki klobuki.

1. Eleganten športni klobuk peščeno rumene barve je okrašen z garnituro iz rjasto rjavega in vijoličastega traka iz ripsa. Podal se bo zlasti k športnemu kostumu ali plašču.

2. Precej velik šopek zametastih vijolic je edini okras tega svetlosivega klobučka, katerega boste lahko nosili ob vsaki priliki. Glava in rob sta iz klobučevine, krajevi pa so iz istobarvne grobopletene slame.

3. Mladostni širokokrajni klobuki, ki se nosijo s čela, so še vedno moderni. Naš model je iz temnomodre klobučevine, brez vsakega okrasja.

4. Aparten model iz črne klobučevine je okrašen z drobno nabranim robom in široko pentljo iz črnega tafta. Primeren je le za praznje prilike k črnemu plašču ali kaki svileni obleki.

5. Stroga oblika tega temnosivega športnega klobuka je nekoliko zabrisana s komaj vidnim svetlosivim pajčolanom, ki pokriva ves obraz.

6. Ljubek popoldanski klobuček iz temnih zametastih vijolic je okrašen s precej širokim trakom iz svetlosive svile, ki pada zadaj na lase. Model je primeren za gledališče ali koncerte s enobarvnim svilenim oblekam.

7. Pričujoči klobuk, ki je primeren predvsem za starejše dame, je iz temnomodrega, drobno nabranega žoržeta. Okrašen je z bleščečim trakom v isti barvi in tenkim belomodrim peresom, ki je zataknjeno v oglavje klobuka.

8. Zelo eleganten klobuk iz črne klobučevine ima izredno široke krajevi. Oglavje je pokrito z drobnimi cvetovi iz svetlo in temnordečkastega žameta. Podal se bo le velikim in vitkim postavam.

Za vašo hčerko

1. Kvačkana jopica.

Potrebujemo 8 dkg svetlorožnate, precej debele volne in kovinasto kvačko št. 2. V trgovini dobite sedaj z bombažem mešano volno po 7 lir dkg (2 točki), ki je za otroške pletene reči čisto primerna, čeprav ni tako topla ko čista volna.

Vzorec: kvačkamo dve vrsti šibičnih pentelj, v tretji vrsti pa delamo tako zvane »polže«. Napravimo eno šibično, nato zaborodemo v naslednjo šibično prejšnje vrste šest šibičnih, ki jih vse hkrati odkvačkamo, nato napravimo eno zračno pentljo, da se polž zategne, eno šibično in zopet od kraja.

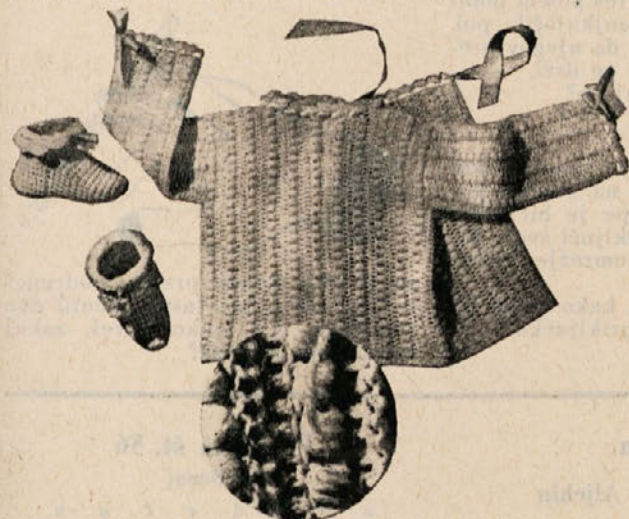
Jopica na naši skici je primerna za dojenčka do šestih mesecev; zavežujemo jo na hrbtu. Kvačkati začnemo v sredi hrbita. Nasnujemo verižico iz 60 zračnih p. Napravimo dve vrsti šibičnih, eno vrsto polžev, zopet dve vrsti šibičnih itd., do 11 cm višine. Nato spustimo 25 šibičnih za rokavno odprtino, napravimo verižico iz 25 zračnih za drugi del rokavne odprtine in kvačkamo 19 cm. Nato spustimo zopet 25 šibičnih za drugo rokavno odprtino, napravimo zopet verižico iz 25 zračnih, kvačkamo še 11 cm in končamo. Nato okvačkamo jopico s tremi vrstami gostih pentelj, da obdrži bolj obliko. Za rokav napravimo verižico iz 25 zračnih in kvačkamo 10 cm. Nato zlikamo vse skupaj z ne preveč vročim likalnikom in sešijemo z gostimi vbodi na ramenih in rokavčkih, nato vsijemo rokave. Okoli vratu in zapestja napravimo vrsto luknjic, in sicer kvačkamo eno šibično, eno zračno, eno šibično itd. Šibične vbadamo v vsako drugo pentljo prejšnje vrste. Nato nakvačkamo še vrsto drobnih zobčkov, in sicer napravimo eno gosto, nato pet šibičnih v naslednjo pentljo prejšnje vrste, eno gosto itd. Končno vpeljemo okoli vratu in v zapestju rožnat ali svetlomoder svilen trak, s katerim se jopica zavežuje.

2. Kvačkani čeveljčki.

Potrebujemo: 25 g precej debele svetlorožnate volne in kvačko številka 3.

Vzorec: tuneški vbod, ki se kvačka takole: napravimo verižico, nato kvačkamo same goste pentlje, katerih pa ne odkvačkamo, tako da ostanejo vse na kvački do konec vrste. Nato ovijemo, odkvačkamo 2 p., ovijemo, odkvačkamo 2 p. itd.

Začnemo pri členku. Nasnujemo verižico iz 35 zračnih in kvačkamo takoj prvo vrsto v tuneškem vbodu, nato zožimo v

sredi druge in tretje vrste za 1 p., v sredi četrte vrste za 2 p. vzamemo z vsake strani po 10 p., na katere kvačkamo po 8 vrst. Sredino pustimo prazno. Za stopalo vzamemo vse pentlje, tiste od pete in tiste, ki smo jih pri členku izpustili. Prvo vrsto kvačkamo vso, nato zožujemo na vsaki strani stopala za eno pentljo, in sicer v 2., 4., 6. in 8. vrsti. Nato kvačkamo 9. in 10. vrsto gladko. V 11. vrsti začnemo kvačkati kapico, in sicer napravimo 5 p., nato vzamemo dve skupaj, zopet 5 p., 2 skupaj itd. do konec vrste. V 12. vrsti napravimo 3 p., vzamemo 2 skupaj, 3 p. itd. V 13. vrsti zožujemo na ta način, da vzamemo po 2 pentlji skupaj. Za peto

10 dobrih nasvetov

1. Madeže od rje odpravite iz perila, če položite na dotično mesto precej debelo rezino citrone in pritisnite nanj vroče železo. Če je treba, ponovite večkrat.

2. Citrona je tudi izvrstno čistilno sredstvo za zobe. Vsak večer kanite nekaj kapljic soka na zobno krtačo in že čez nekaj dni bodo zobje bolj beli.

3. Če vam pade smet v oko, nikar ne drgnite, rajši kanite malo vazeline v notranji očesni kot, zaprite oko in ga rahlo masirajte v smeri proti nosu.

4. Oljnate madeže odpravite le, če jih takoj pomočite v mrzlo vodo in pu-

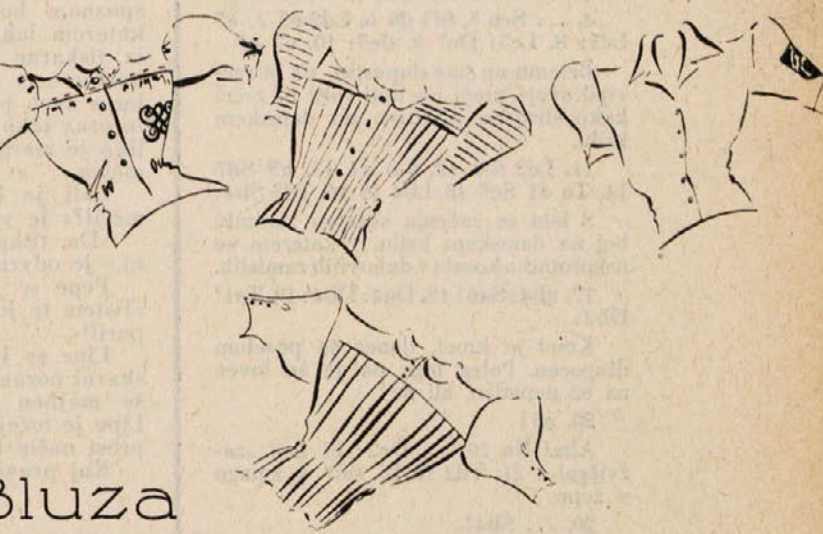
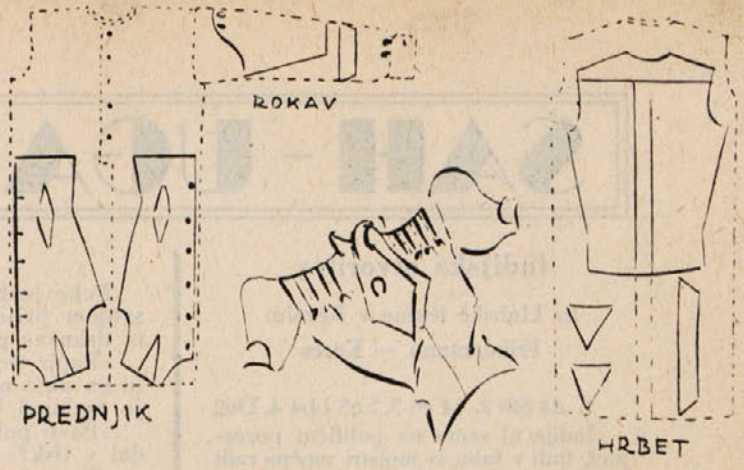
stite toliko časa, da izginejo. Vroča voda madeže le poveča, ker se olje vpije v tkanino.

5. Zelo dober čajni nadomestek si lahko napravite sami iz jabolčnih lupin. 20 gramov (za 1 skodelico) tenko zrezanih lupin kuhajte 10 minut, potem dodajte sladkorja. Tak čaj učinkuje nad vse pomirjalno na živce.

6. Kadar sušite dežnik, pazite, da je vedno le na pol razpet in postavljen s konico navzgor, da voda lahko odteka in se ne nabira v železnem ogrodju ter povzroča rjavljenje.

7. Nikar ne mislite, da veliko prištedite, če kupujete cenene stvari. Posbno predmeti, katere si človek nabavi za

ROKAV

Bluza iz stare moške srajce

Naša skica nazorno prikazuje, kako lahko naredite iz že stare in obnošene moške srajce ljubko pomladno blužo, ki bo nekoliko osvežila vaš lanski kostum. Predvsem morate dobro pregledati, kje je srajca obrabljena, porabiti smete le dobre kose, sicer se vam delo ne izplača. Prednjik bluže dobite iz dolnjega dela moške srajce, kajti na prsni in ob vratu je blago gotovo že tanko, če ne strgano. Iz hrbita, ki je navadno boljše kot prednjik, ukrojite zadnji del bluže, ovratnik in žepke. Iz rokavov dobite le kratke rokavčke z manšeti ali brez njih, kajti pod pazduho in v zapestju je blago gotovo neuporabno. Najbolje je, če napravite po kakih vaših bluzi papirnat kroj in ga položite na sparano srajco, pa boste najboljše videli, koliko imate uporabnega blaga. Naša skica prikazuje nekaj preproštih modelov, ki se dajo vsi napraviti iz moške srajce. Za katerega se boste odločili, zavisi predvsem od tega, koliko blaga imate in ali je ertasto ali enobarvno. Pri vseh bluzah na naši skici so rokavčki v ramenih rahlo nabrani, dežji ovratnik je ali zaprt ali odprt, vsaka bluza ima enega ali dva prsna žepka, izvezen monogram ali kak drug skromen okras.

npravimo 2 p., vzamemo 2 skupaj, 2 p. itd. V 14. vrsti odkvačkamo vse pentlje in končamo stopalo.

Nato čeveljček zlikamo čez vlažno krpo in zašijemo z gostimi vbodi šiv na stopalu in zadaj na peti. Končno napravimo 1 vrsto luknjic in 1 vrsto zobčkov kot pri jopici ter vpeljemo rožnat svilen trak, s katerim se čeveljček v gležnju zadrzne.

vse življenje, naj bodo vedno najboljše kakovosti. Le tako boste imeli z njimi vedno veselje.

8. Vrečice, v katerih hranite fižol, lečo in moko, je treba vsaj enkrat na mesec temeljito pregledati. Če ne, boste čez nekaj časa neprijetno presenečeni zaradi mrčesa, ki se je v tem času udomačil v njih.

9. Če ste se že odločili za jutranjo telovadbo, potem morate telovaditi res vsak dan brez izjeme, kajti ravno v tem leži skrivnost uspeha.

10. Posneto mleko se zelo rado priplaki, zato je treba pred uporabo dno lončka, v katerem se mleko kuha, izplakniti z vodo, da ni suho.

ŠAH - UGANKE

Indijska otvoritev

(Iz klubske tekme v Revalu)

Friedemann — Keres

1. d4 Sf6 2. e4 e6 3. Sc3 Lb4 4. De2

Indija ni samo na politični pozornici, tudi v šahu si mojstri močno radi belijo glave z „indijskimi“ problemi.

4. ... Sc6 5. Sf3 d6 6. Ld2 e5 7. a5 Lc3: 8. Lc3: De7 9. de5: 10. e3 a5

Belemu ne sme dopustiti, da bi razvijal svoje moči po mili volji in začel kako strnjeno ofenzivo na damskem krilu.

11. Le2 0-0 12. 0-0 a4 13. h3 Sd7 14. Ta d1 Sc5 15. Lb4 f6 16. Td5 Sb4:

S tem se začenja skrajno zanimiv boj na damskem krilu, v katerem se nasprotnika kosata v duhovitih zamislih.

17. ab4: Sa6! 18. Da4: Db4: 19. Ta1! Db2:

Kmet je kmet, danes še posebno dragocen. Poleg tega pa je še lovec na e2 napaden, ali ne?

20. e5!

Aha! Na 20. ... De2: bi beli „zavižgal z 21. Td2 in bi šel“ z zmago v žepu.

20. ... Sb4!

Kaj pa zdaj? Jasno, da bi 21. Da8: Sa5: bilo za črnega prav povoljno.

21. Lc4!

Klin s klinom! Lep udarec, grozi namreč pogubno Td8+.

21. ... Le6 22. Da8: Ld5:

Preprosto, pa jasno. Na 22. ... Ta8: 23. Ta8:+ Kf7 24. Td7+ Kg6 25. Le6: bi beli spet slavil zmago.

23. Ld5:+ Sd5: 24. Da7

Tako pa je zastrelil še zadnji smodnik. Vihar se je polegel in belega mineva volja, saj ima kljub vsej duhovitosti zdaj kmeta manj, pa še v slabšem položaju je.

24. ... Sc3 25. Te1 Db4! 26. c6

Ta poteza v zvezi z naslednjo pa spravi belega še ob celo figuro.

26. ... bc6: 27. Dc7: e4

Mučna zadeva. Skakač na f3 se ne sme ganiti, ker bi po Sd5 sledil dvojen napad na damo in trdnjavo. Zdaj bi se beli lahko vdal, nemara pa mu je težko, ko se je dolgo izvrstno boril proti svojemu velikemu in nadarjenemu nasprotniku. Zato: do konca!

28. Dc6: ef3: 29. Df3: f5 30. Ta1 De4 31. Dh5 f4 32. ef4: Sc2+ 33. Kh1 Dg2:+

Še to! Zdaj je pa beli zares izgubil voljo in se vdal.

1.

Pepe je bil ravno na obisku pri svojem prijatelju Lipetu, ko je ta iz tiskarne prejel lep kup tiskovin.

»Papir sem sam kupil v trgovini in ga nato nesel v tiskarno v tisk.« je razlagal Lipe prijatelju.

»Pa si pole preštel, preden si jih dal v tisk?« ga je vprašal Pepe.

»Ne,« se je zvito namuznil Lipe, »poznam bolj preprost način, po katerem lahko ugotovim, če so mi iz tiskarne vse pole vrnili: pred tiskom sem natančno izmeril višino kupa vseh pol. Bil je 28,5 cm visok in prav tako visok je tudi zdaj, razlike je morda samo kaka dva milimetra.«

»Ali je bil kdo zraven, ko si meril?« je vprašal Pepe.

»Da, tiskar je bil takrat pri meni,« je odvrnil Lipe.

Pepe se je nasmehnil in dejal: »Potem te je pa tiskar gotovo osleparyl!«

Lipe se je nato za stvar pri tiskarni pozanimal in res potem dobil še majhen kup manjkajočih pol. Lipe je torej uvidel, da njegov preprost način kontrole ne drži.

Kaj pravite, zakaj ne?

2.

Ob drugi priliki je Pepe obiskal Lipeta, ko je ta bil na svojem posestvu na deželi. Lipe je bil tedaj ravno na tem, da priključi svojo hišico na električno omrežje sosednjega trga.

»Pepe, kaj misliš, kako daleč bo od moje hiše do priključka?« je vprašal Lipe.

Pepe je dejal, da ceni razdaljo v ravni črti na 1400 metrov.

»Potem bom potreboval 1400 metrov žice,« je računal Lipe.

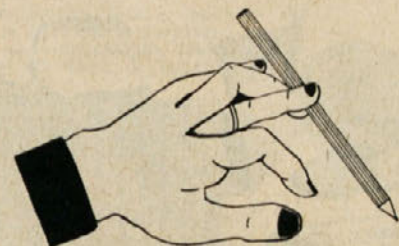
Pepe pa se je spet nasmehnil. Kaj mislite, ali bi taka dolžina žice zadostovala, tudi če je Pepe razdaljo pravilno ocenil?

3.

Pepe je bil na sejmu in prinesel majhen balonček za sinčka. Ženi je dejal, da je bil zadnji balonček, ki je prodajalcu še preostal. Pred njim sta bila dva kupca, ki sta toliko pokupila, da je njemu le še ta ostal. Ženi je natanko razložil: Prvi od obeh kupcev je kupil polovico vseh balončkov, kar jih je prodajalec imel, in še pol balončka. Drugi je od ostanka kupil polovico in prav tako še pol balončka povrh. Zadnji balonček je ostal za Pepeta. Kdo se znajde v tej skrivnostni zadevi? Saj balončka ne moreš razpoloviti! A ker je Pepe resen mož, kadar gre za številke, mu je žena verjela. Ali mu verjamete tudi vi?

4.

Prekrižaj prsta na roki kakor vidiš na podobi (sredinec preko prstanca)! Če zdaj po precepu, ki

ga tvorita konca prstov, podrgneš s svinčnikom, boš jasno občutil dva svinčnika. Ali lahko poveš, zakaj imamo tak občutek?

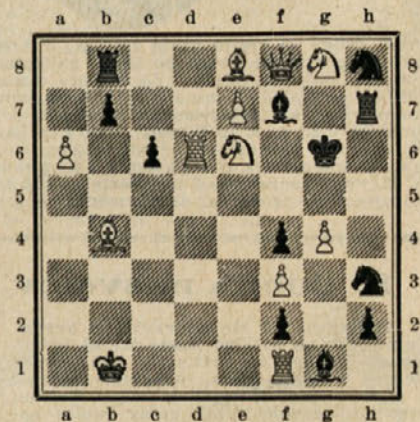
Španska

Kieninger — dr. Aljehin

1. e4, e5 2. Sf3, Sc6 3. Lb5, Lc5 4. c3, Df6 5. 0-0, Sge7 6. d3, h6 7. Sbd2, 0-0 8. Sc4, Sg6 9. d4, ed4: 10. Lc6:, dc6!: 11. Sd4:, Te8! 12. Sb3, Lf8 13. Dc2, De6! 14. Scd2, Sh4 15. f5, c5! 16. Td1, Sg2: 17. Kg2:, Dh5+ 18. Kg1, Ld6! 19. Sf1, Df3: 20. Td5, De4: 21. Td2, Dh4! 22. Tg2, Lh5 23. Df2, De4! 24. Ld2, Dg2:+ 25. Dg2:, Lg2: 26. Kg2:, Te2+ 27. Kf5, Tae8 28. Td1, b6 29. Sc1, T2e6 30. b3, c4! 31. bc4:, Tf6+ 32. Kg2, Te4 33. Se3, Lc5 34. Te1, Le5: 35. Te3:, Tg4+ 36. Tg3, Te4: 37. Tf3, Td6 38. Lf4, Td1 39. Se2, Ta1 40. Kg3, c5 41. Te3, Ta2: 42. h4, b5 43. h5 in beli se je hkrati vdal, ker na 43. ... b4 odločajo kmeti na daminem krilu.

Problem št. 56

V. Basaj

Beli matira črnega v treh potezah

**D E L A
M L A D I H
S L O V E N S K I H
S L I K A R J E V**

Zgoraj: GOSTILNA
slikal
FRANCE MIHELIC

Spodaj: ZIBELKA
slikal
LOJZE PERKO

LEPOTIE LJUBLJANE: Pogled na spominsko znamenje sredi preurejenega trga pri cerkvi sv. Jakoba